

DOKUMENTY O PODKARPATSKÉ RUSI

**PRAHA
1997**

PODKARPATSKÁ RUS

Edice statí, reportáží,
vzpomínek a dokumentů

17. svazek

Vydáno za podpory odboru krajauských a nevládních styků
ministerstva zahraničních věcí České republiky

MEMORANDUM
O
PODKARPATSKÉ
RUSI

Ministr zahraničních věcí Československé republiky klade sobě za čest předložit stručný výklad o území bývalých Uher jižně od Karpat, Podkarpatské Rusi, přivtěleném pařížskou mírovou konferencí k Československé republice, s dokumenty problém ten osvětlujícími.

1. Territorium.

Teritorium Podkarpatské Rusi prostírá se mezi Slovenskem a Rumunskem; Karpaty tvoří na severu hranici s Východní Haličí, na jihu dosahuje území k hornímu toku řeky Tisy.

Celé teritorium bylo částí státu uherského. Hranice byly stanoveny rozhodnutím pařížské mírové konference.

Od Slovenska dělí Podkarpatskou Rus v značné části řeka Už (Ung); ačkoli rozhodnutí pařížské určuje hranici více na východ (Užhorod podle toho již nepatří Rusínsku, nýbrž Slovensku), vláda Československé republiky zatím nechává hranici řečenou, pokud se o ni nestane definitivní dohoda. Rusíni žádají ještě území dále na západ, že je obydleno Rusíny; Slováci území pokládají za své, s minoritou rusínskou.

Jižní hranice proti Maďarsku probíhá od Čapu na jih, železnice od Čapu zůstává na rusínském území až k Marmarošskému Sihotu, kde hraničí s Rumunskem, dále hranice jde podle Tisy na východ k hranici severní, která odpovídá hranici mezi bývalými Uhrami a Haličí.

Teritorium to je složeno z části župy užhorodské, dále ze župy beregské, ugočské a marmarošské.

2. Obyvatelstvo.

Podle úředního soupisu z r. 1910, z doby vlády maďarské, tvoří většinu obyvatelstva tohoto teritoria obyvatelstvo slovanské, a sice Rusíni, počtem 319.361, na druhém místě podle sčítání maďarského Maďaři 169.434 – v počtu tom zahrnuti jsou i jiné národnosti (úřednictvo atd. jiných národností, zejména slovanské, které bylo nuceno hlásiti se za Maďary), na třetím jsou židé 84.697, pak Němci 62.187, Rumuni 15.387, Slováci 4057 a jiných 1602. Domorodé obyvatelstvo slovanské, po většině drobní zemědělci, pastevci, jsou usedlí po většině na venkově, kdežto Maďaři, židé a Němci sídlí v městech.

Větší města tohoto území jsou: Užhorod s 16.919 obyvateli, Munkačevo s 17.275 obyv., Beregsáz s 12.933 obyv., Hust s 10.292 obyv. a Marmarošský Sihot s 21.370 obyv.

3. Název země a lidu. Náboženství.

Název země a lidu není dosud ustálen.

Vládou Československou byl území tomu, ležícímu jižně od Karpat, tedy pod Karpatami, dán až do právoplatné úpravy zvoleným sněmem název „Podkarpatská Rus“ jako název oficiální; vedle toho lze užívatí také názvu „Rusínsko“. (Mluví se často o „Přikarpatské Rusi“, ale to obsahuje i části v Haliči.)

Stejně není ustálen název domorodého lidu: sami se nazývají: Rusňáci, Rusíni, Podkarpatsští Rusové, jazyk svůj označují jako ruský.

Jazyk je maloruština, a sice zvláštní místní dialekt, a lid sám etnograficky Malorusové. Co do náboženství a církve Podkarpatsští Rusíni jsou uniati: t.j. mají s Římem unii, ale mají staroslovanský církevní jazyk, duchovenstvo je ženaté.

4. Osвобоzení území a obyvatelstva z nadvlády maďarské.

Domorodé slovanské obyvatelstvo bylo za doby nadvlády maďarské hospodářsky v nejvyšším stupni vykořisťováno, udržováno na nejnižším stupni kultury zabraňováním škol v jazyku národa a politicky pro své sympatie k Slovanstvu persekvoováno.

Persekuce ta dosáhla vrcholu za doby světové války, a padlo jí za oběť na tisíce životů. Po proniknutí vojsk ruských přes Karpaty bylo území to jevištěm válečných operací a při změně fronty přecházelo obyvatelstvo z rukou jedněch do rukou druhých, země beztak chudá byla válečnými реквизициemi vyssáta, obyvatelstvo ožebračeno a pro své sympatie k vojskům ruským, jako vojskům dohody, krutě vládou maďarskou pronásledováno.

Snahy obyvatelstva domorodého přirozeně směřovaly k tomu, aby se vyprostilo z nenáviděného maďarského násilnického režimu.

Akce pro osvobození ze jha maďarského vznikla v Americe mezi četnými vystěhovalci tohoto území, kteří v Americe jsou organisováni pod názvem Uhrorusíni. Vůdcem Uhrorusínů v Americe, který tuto osvobozovací akci vedl a o ni si zásluhy získal, byl Dr. Jiří Žatkovič. Akce směřovala k odluce území od státu maďarského a připojení jeho k státu Československému.

Lid území toho, dověděv se o akci té, připojil se s nadšením k ní, žádaje o připojení k Československé republice, a v důsledku toho pařížská mírová konference rozhodla, že území to má býti přivtěleno k Československé republice, a uložila Československé republice závazek, aby zorganizovala území rusínské jižně od Karpat v hranicích, určených hlavními spojeneckými a spojenými mocnostmi jako autonomní jednotku v Československém státě

a obdařila je nejvyšší měrou samosprávy, jaká se srovnává s jednotností států Československého.

5. Státoprávní poměr Podkarpatské Rusi k Československé republice.

První basi státoprávního poměru Podkarpatské Rusi k Československé republice tvoří ujednání pařížské mírové konference, která poměr ten upravila touto smlouvou mezi pěti velmocemi a Československou republikou:

Článek 1.

Československá republika se zavazuje, že zorganizuje rusínské území jižně od Karpat v hranicích, určených hlavními spojeneckými a spojenými mocnostmi, jako autonomní jednotku v Československém státě a obdaří je nejvyšší měrou samosprávy, jaká se srovnává s jednotností států Československého.

Článek 2.

Území Rusínů jižně od Karpat bude mít svůj zvláštní sněm.

Tento sněm bude vykonávati zákonodárnou moc ve všech jazykových, školských a náboženských otázkách, kterými ho pověří zákony Československé republiky. Guvernér území Rusínů, který bude jmenován presidentem Československé republiky, bude zodpověden rusínskému sněmu.

Článek 3.

Československá republika se zavazuje, že úředníci v kraji Rusínů budou pokud možno vybírání z obyvatelů tohoto území.

Článek 4.

Československá republika zaručuje území Rusínů spravedlivé zastoupení v zákonodárném sboru republiky, do kteréhož vyšle poslance, zvolené dle ústavy Československé republiky.

Tito poslanci však nebudou mít práva hlasovacího v parlamentě československém v takových zákonodárných otázkách, které jsou přiřčeny rusínskému sněmu.

6. Opatření vlády Československé pro organizaci Podkarpatské Rusi.

Vláda republiky Československé vydala Generální statut, v němž podává hlavní zásady pro organizaci a administraci teritoria rusínského.

Generální statut přiložený byl jménem a z rozkazu vlády republiky Československé publikován nejvyšším vojenským velitelem Podkarpatské

Rusi generálem Henocquem za kontrasignace administrátora Podkarpatské Rusi Dra Brejchy z rozkazu ministra vnitra 18. listopadu 1919 v řeči české, ruské, rusínské a maďarské.

Dle Generálního statutu ustanovila vláda Československé republiky, provádějíc článek 1. mírové smlouvy zatímně civilního správce Podkarpatské Rusi s úkolem, provésti organizaci správy tohoto území. Jeho oficiální název je: administrátor. Současně jmenovala vláda zatímní autonomní radu, nazvanou prozatímní direktorium autonomní Podkarpatské Rusi, aby byla ve věcech autonomní správy, mírovou konferencí určené, poradním sborem pro administrátora, a že může také býti slyšena při řešení otázek společných a státních.

Presidentem direktoria jmenován Dr. Jiří Žatkovič, členy Augustin Vološin, Dr. Julij Braščajko, Dr. Toronský a Dr. Hadžega.

Prozatímní direktorium počalo brzy po svém jmenování podnikat kroky, aby z poradního sboru se přeměnilo ve sbor rozhodující, aby správa Podkarpatské rusi přešla na ně, a aby civilní správce, Československou vládou jmenovaný, byl mu podřízen.

Sledujíc tento cíl vzneslo prozatímní direktorium své námitky proti znění pařížské mírové konference i Generálnímu statutu. Při tom získalo tzv. První Centrální Ruskou Národní Radu v Užhorodě. Rada ta konstituovala se 8. května 1919 v Užhorodě spojením tří ruských klubů: Užhorodského, Prešovského a Hustského v Centrální Národní Radu a sleduje politický směr Dra Žatkoviče.

Centrální Ruská Národní Rada usnesla se 18. ledna 1920 v Užhorodě na deklaraci, kterou zaslala prezidentu republiky, shrnujíc své požadavky ve 14 bodech.

Současně usnesla se též Centrální Rada na přiložené resoluci.

Po odeslání resoluce a deklarace přijela část členů direktoria s Drem Žatkovičem do Prahy, a předložili 24. ledna 1920 prezidentu republiky a vládě doplněk k Deklaraci Centrální Národní Rady z 18. ledna 1920, kde se jednak připojují k deklaraci, jednak podávají další návrhy ponejvíce povahy státoprávní, odporující znění mírové smlouvy a Generálnímu statutu.

Když ministři Dr. Beneš, Švehla a Dr. Hodža protestovali proti tónu resoluce, prohlásili členové direktoria ve svém podání ze dne 13. února 1920, že s resolucí nesouhlasí a že projevují pouze souhlas s deklarací.

Současně podali nový návrh na vybudování autonomie Podkarpatské Rusi.

Na to přijal prezident republiky 10. února 1920 ve slyšení Dra Jiřího Žatkoviče a pojednal s ním o záležitostech Podkarpatské Rusi.

President republiky prohlásil, že uznává požadavky občanů Podkarpatské Rusi na nejrozsáhlejší autonomii a že jest ochoten požadavkům těm v nejvyšší míře vyhověti.

Zároveň prohlásil, že i ministerský předseda i ministři zahraničí a vnitra stojí na téměř stanovisku.

V důsledku toho navrhlo presidium ministerské rady, aby vláda rozšířila kompetenci Direktorია, zejména aby mu bylo přiznáno votum suspensivní a právo iniciativy, aby Direktorium bylo doplněno 1 členem z opozice Velikoruské, aby se rozdělilo na referáty, a slíbeno vládou urychlené řízení pro zrušení rokoviny a kobliny (povinnost pracovních výkonů rolnictva pro duchovenstvo) výkupem.

Tento návrh presidia ministerské rady byl jako odpověď na podání členů Direktorია těmto doručen.

Na návrh ten předložil president Direktorია 14. února 1920 ministerskému předsednictvu své vyjádření.

Vyjádření to bylo zodpověděno ministerským předsednictvem 17. února r. 1920.

Dne 14. února 1920 předložila rolnická deputace z Podkarpatské Rusi presidiu ministerské rady a presidentu republiky memorandum, kde žádá:

1. přesného vytčení hranic na podkladě etnografickém;
2. odstranění Direktorია;
3. obsazení mírovou smlouvou Československé republiky přiřknutého a rumunskými vojsky dosud protiprávně okupovaného východního území Podkarpatské Rusi (župy marmarošské a ugočské).

Deputace ve svém slyšení u presidenta republiky 16. února 1920 tlumočila důvěru veškerého lidu k presidentu republiky i vládě, vyslovila nedůvěru lidu k větší části inteligence pro její maďarskou mentalitu a žádala osvobození území okupovaného Rumuny, poukazujíc na více faktů násilí, páchaného rumunským vojskem a četnictvem na obyvatelstvu za to, že projevuje svou loyaltitu k Československé republice.

7. Politické směry Podkarpatské Rusi.

Politické směry Podkarpatské Rusi představují Direktorium a První Centrální Rađa na jedné straně a tak zvaná Bezkydova Centrální Rada na straně druhé.

První směr lze nazvat směrem Dra Žatkoviče, druhý směrem Dra Beskyda.

Směr Dra Beskyda je směrem velkoruským, kterým prohlašuje lid za část

národa velkoruského a snaží se prosadit do škol, alespoň do vyšších, velkoruský spisovný jazyk. Část tohoto velkoruského směru má také sympatie k pravoslaví. V Americe je také organisace tohoto směru vedena p. Pačutou. Směr Dra Žatkoviče prohlašuje lid za Malorusy a snaží se zavést do všech škol jen jazyk lidový. Je pozoruhodné, že zmíněné Memorandum č. 10 také chce týž jazyk do škol národních; ruštinu jen do škol měšťanských a středních.

Centrální Rada Dra Beskyda byla zvolena dne 9. října 1919 v Užhorodě proti První Centrální Radě na sjezdu důvěrníků obcí. Tvrdí se, že byli přítomni důvěrníci za 172 obcí. Zvláštní směr tvoří ta část inteligence, která si přála připojení k Ukrajině.

8. Poměry vyživovací.

Obyvatelstvo ožebračené za trvání války, zuřící na jeho území, bylo zbaveno rumunskou okupací všech zbývajících zásob, takže v pravém slova smyslu hladoví.

Ministerstvo pro zásobování lidu, které má své oddělení při civilní správě Podkarpatské Rusi, věnuje problému zásobovacímu přes obtíže dopravní a nedostatek chlebovin plnou pozornost a zásobuje obyvatelstvo nejnutnějšími chlebovinami a ostatními zásobami.

9. Politika vlády.

Správní aparát přes nedostatek úřednických sil z místního obyvatelstva se stále doplňuje a funguje ve všech oborech správy již dosti dobře.

Pro velikou zchudlost kraje a při živé agitaci z Pešti proti Československé republice ve prospěch státu maďarského, při nespolehlivosti živlu maďarského je Podkarpatská Rus těžkým administračním a organizačním problémem. Veliká potíž je právě v tom, že nedovede ve svém mateřském jazyku psát a mnozí již ani mluvit.

Jakmile organisace správy bude v hlavních rysech provedena, přikročí vláda k řešení problému autonomie, vedena snahou, aby území podle možnosti bylo spravováno ve škole a v úřadech vlastními lidmi.

GENERÁLNÍ STATUT

Generální statut pro organisaci a administraci Příkarpatské Rusi přiřčené pařížskou konferencí republiky Československé.

Vláda na předchozích poradách s čelnými občany a představiteli lidu v Příkarpatské Rusi podává následující hlavní zásady pro organisaci a administraci Příkarpatské Rusi.

I.

Na pařížské konferenci mírové byla přijata následující
Smlouva mezi Pěti Velmocemi a Československou republikou:

Článek 1.

Čs. republika se zavazuje, že zorganizuje Rusínské území jižně od Karpat v hranicích, určených hlavními spojeneckými a spojenými mocnostmi, jako autonomní část Čs. státu, a obdaří jej nejvyšší měrou samosprávy, jaká se srovnává s jednotností Státu československého.

Článek 2.

Území Rusínů jižně od Karpat bude mít svůj zvláštní sněm. Tento sněm bude vykonávati zákonodárnou moc ve všech jazykových, školských a náboženských otázkách, ve věcech místní správy, a v otázkách, kterými ho pověří zákony Čs. republiky. Guvernér území Rusínů, který bude jmenován presidenstem Čs. republiky, bude zodpověden rusínskému sněmu.

Článek 3.

Čs. republika souhlasí s tím, aby úředníci Rusínska byli pokud možno vybírání z obyvatelů tohoto území.

Článek 4.

Čs. republika zaručuje území Rusínů zastoupení v zákonodárném sboru republiky, do kteréhož vyšle poslance, zvolené podle ústavy Čs. republiky. Tito poslanci však nebudou míti práva hlasovacího v parlamentě Čs. v takových zákonodárných otázkách, které jsou přiřčeny rusínskému sněmu.

II.

Territoriální komise Mírové konference v Paříži stanovila hranice tímto způsobem.

a) Demarkační linie mezi Slováky a Rusíny jde přímo od města Čapu (Csap) k severní části města Užhorodu (Ungvar) tak, že železnice zůstává u Slovenska a Užhorod u Rusínska, a odtud podle řeky Uže (Ung) ku Karpatům: veškeré území na východ od této linie budiž považováno za autonomní rusínské území.

b) Jižní hranice autonomního rusínského území byla určena mírovou konferencí tak, že hranice proti Maďarsku probíhá od Čapu na jih; železnice od Čapu zůstává na rusínském území až k Marmarošskému Sihotu, jenž připadá Rumunsku, dále hranice jde částečně podle Tisy na východ k hranici severní, která odpovídá hranici mezi býv. Uhrami a Haličí.

c) Protože část rusínského lidu tvoří na slovenském území, určeném Mírovou konferencí, minoritu, vláda čs. doporučila představitelům obou národů, aby se o event. přičlenění části souvisícího rusínského území k autonomnímu rusínskému území dohodli.

III.

1. Název a jazyk. Nová politická úprava vyžaduje novou politickou terminologii. Nepouštějíc se do nerozhodných vědeckých sporů o rase, národnosti a jazyku, vláda ponechává definitivní rozhodnutí o názvu právoplatně zvolenému Sněmu; zatím doporučuje se užívat historického názvu Příkarpatská (nebo Podkarpatská) Rus. Z důvodů praktických lze užívatí názvu Rusínsko; toho názvu (Rusíni – rusínský) užívá také Mírová konference a její Teritoriální komise.

2. Otázka jazyková bude nejlépe řešena tím způsobem, že ve školách bude lidový jazyk jazykem vyučovacím, jakož bude oficiálním jazykem vůbec. Ve vyšších třídách škol středních a podle potřeby i jiných může být velkoruština pěstována. Bylo by škoda, aby Rusíni kulturní bohatosti ruské literatury, zejména také překladové, nevyužili. Toto řešení jazykových sporů odpovídá návrhu Petrohradské Akademie nauk, která v souhlase s nejslavnějšími ruskými pedagogy pro Ukrajinu doporučovala býv. carské vládě zavedení lidového nářečí do škol. Tímto způsobem odstraní se neplodné spory a pozornost vlády a obyvatelstva může býti všechna věnována hospodářskému, sociálnímu a kulturnímu vývoji a vzdělání lidu, maďarisační politikou tak citelně poškozenému.

Buďtež co nejdříve organisovány nutné rusínské školy. Rusínský jazyk je vyučovacím jazykem v prvních třídách a postupuje ve třídách vyšších všech škol. Pro přechodnou dobu na posavadních školách maďarský jazyk se ponechává ve vyšších třídách; rusínskému jazyku však se učí obligátně.

Školy minority maďarské jsou chráněny jako všechny minority v republice minoritním ustanovením Mírové konference a zákony a nařízeními republiky.

IV.

Aby v zemi zavládl pořádek a aby základy nové státní a autonomní administrace byly položeny, vláda podle čl. 1. uvedené smlouvy ustanovuje zatímně administrátora, jemuž nutný počet úředníků bude přikázán.

Vláda jmenuje zatímní autonomní radu, která ve věcech autonomní správy, pařížskou konferencí určené, bude pro administrátora poradním sborem.

Tato rada se ustaví podle odborů. Rada může také býti slyšena při řešení otázek společných a státních.

Rusínsko bude míti své zvláštní veřejné finance. Do definitivního upravení stát hradí výlohy správy; výlohy ty budou zvláště účtovány.

DEKLARACE CENTRÁLNÍ RUSKÉ NÁRODNÍ RADY

Deklarace

usnesená v sezení Centrální Ruské Národní Rady v Užhorodě dne 18. ledna 1920 za účelem odevzdání prezidentu Čs. republiky T. G. Masarykovi v Praze.

1. Dosavadní zřízení vybudovaná Čs. republikou směřující k vytvoření autonomie, zaručené mírovou konferencí, jsou naprosto nedostatečná a úplně jednostranná ke škodě této autonomie.

2. Naše dosavadní administrace a jurisdikce spočívá úplně v rukou české vlády a jest obstarávána buď českými úředníky nebo takovými cizinci, kteří byli přijati českou vládou, jejímž jsou slepým nástrojem.

3. Autonomii Podkarpatské rusi zosobňuje nyní direktorium. Tato instituce jest, jak vysvítá z resoluce Centrální Rady ze dne 18. ledna 1920, „pictus masculus“.

4. Žádáme, aby se učinil konec neudržitelným, v resoluci dostatečně vylíčeným protiprávním poměrům, jakož i kolonizaci českých a jiných cizích úředníků.

5. V zájmu konstituce autonomní ústavy žádáme, aby nám česká vláda garantovala zásadně a písemně, že Podkarpatská Rus má práva legislativní a administrativní autonomie, ještě před definitivním zákonodárným upravením ústavy parlamentem a autonomním sněmem.

Společné záležitosti budou tyto:

- a) zahraniční,
- b) vojenské,
- c) finanční,

d) komunikace (dopravnictví).

V záležitostech dopravních bylo by společné jen zákonodárství, právo exekutivy přináleželo by Podkarpatské Rusi.

6. Všechny druhé záležitosti jsou autonomní.

7. K zajištění administrativní vládní moci pro přechodný čas žádáme, aby administrátorský úřad a direktorium přestaly existovati jako dvě rozdílné instituce a aby pan Dr. Žatkovič, dosavadní president direktoria, byl presidentem republiky vyjmenován jako provisorní gubernátor opatřený plnou mocí a aby převzal vedení vládních záležitostí a aby členové direktoria stali se přednosty autonomních resortů s titulem státních radů (štatnych sovětnikov).

8. Žádáme, aby byl jmenován k hájení zájmů Podkarpatské rusi ministr bez portfeuille. Byl by zodpověden pražskému parlamentu ve společných záležitostech, ve kterých by měl právo zúčastniti se s právem hlasovacím schůzí ministerské rady. Musí být Rusín a míti státní občanství (tehdy král. uherského) již před 1. srpnem 1914.

9. Přednosty oddělení pro společné záležitosti mohli by býti úředníci československého státního občanství a české národnosti. Jejich výběr dál by se ve srozumění s rusínským ministrem pražskou vládou.

Instituce týkající se společných záležitostí buďtež zatím nezměněny.

10. Žádáme:

a) aby se upustilo od vypsání voleb do pražského parlamentu v Podkarpatské Rusi, poněvadž toho vyžadují autonomní zájmy rusínského národa;

b) aby až do sejití se sněmu byli zvoleni do pražského parlamentu provisorní poslanci, vyslaní První Centrální Ruskou Národní Radou.

11. Žádáme, aby volby do sněmu byly oddáleny, když toho vyžadují autonomní zájmy rusínského národa.

12. Žádáme o okamžité a definitivní řešení otázky rusínsko-slováckých hranic, při nejmenším tak, jak bylo zabezpečeno presidentem republiky v deklaraci pana Dra. Žatkoviče z 12. srpna 1919, a žádáme obsazení Marmaroše, poněvadž je to životní otázkou rusínského národa.

13. Protestujeme proti tomu, aby se volili ze žup zemplinské, šaryšské a spišské poslanci před úpravou hranic, dokud nebudou naše autonomní práva uznána i v těchto oblastech.

14. Žádáme, aby až do zákonodárného upravení ústavní otázky byl pařížský dekret interpretován a jeho ustanovení prováděna poctivě a bratrsky ve smyslu deklarace z 26. října 1918 ve Filadelfii.

15. Direktoriu vyslovujeme plnou důvěru a udělujeme mu plnou moc k předání a provedení této deklarace.

REZOLUCE CENTRÁLNÍ RUSKÉ NÁRODNÍ RADY

Resoluce.

Centrální Ruská Národní Rada usnesla se ve svém sedění odbývaném dne 18. ledna 1920 na této rezoluci, která podle jejího rozhodnutí má být předložena prezidentu republiky.

Panu

prezidentu republiky
T. G. Masarykovi

v Praze.

Pane presidente!

Směrnice připravované ústavy pro autonomní Podkarpatskou Rus odchýlily se ve svých základech tak daleko od zásad deklarace ve Filadelfii 26. října 1918, že musí dalšímu vývoji věci býti učiněn konec. Zvláště proto, že všechna opatření pražské vlády, která až dosud byla označována za „provisorní“, nesou dnes známku trvalosti a musíme se proto obávat, že dějí se věci, které ostře odporují zaručeným právům naší autonomie.

Vy sám, pane presidente, podepsal jste zároveň s p. Drem H. Žatkovičem ve Filadelfii deklaraci, za niž jste přejal odpovědnost. Poněvadž prezidentu rusínského autonomního direktoria byla sice práva k vykonání zaručených práv slíbena, ve skutečnosti mu však dosud nebyla dána, obracejí se zástupci autonomního rusínského národa na Vás, pane presidente, jelikož vy jste svým podpisem zaručil se za vykonávání těchto práv, a prosíme:

Abyste, pane presidente, zjednal při budování autonomního Rusínska platnost všem zásadám obsaženým v deklaraci filadelfské, a to ze své moci jako nejvyšší hlava státu, jakož i jako zodpovědný ručitel za úmluvu ve Filadelfii, a to i tenkrát, když jiní státníci jsou snad jiného mínění, nebo když považují deklaraci po rozhodnutí mírové konference za neplatnou.

Zástupci Rusínů manifestovali v květnu 1919 pro sloučení s československou republikou jedině na základě úmluvy ve Filadelfii a mohou proto jedině tuto považovati za základ budoucí ústavy naší autonomie, tak jako to bylo Vámi a Drem Žatkovičem zaručeno.

Pamětní spis mírové konference týkající se naší autonomie, je mnohem pozdějšího data a byl složen až po našem rozhodnutí o připojení. Je výhradním dílem československých diplomatů. Tento dekret sepsaný bez zástupců Rusínů, ač se týká jejich nejživotnějších zájmů, berou zástupci Rusínů jen s největší rezervou na vědomí, a protestují proti tomu, aby se užívalo zásad v něm uvedených za jediný základ při budování naší autonomní ústavy, neboť je dílem hodně širokých pojmů a nevšímá si vůbec směrodatných zásad dekretu ve Filadelfii, z něhož vzešlo naše souručens-tví.

Pražská vláda potvrdí jistě mínění, že jedná jedině na základě dekretu pařížské mírové konference. Sedmiměsíční diplomaticko-politická a organizační práce podala důkaz, že diplomaté, politici, finančníci a vítězstvím opojení vysokí úředníci zneužívali v nejvýznačnější formě pružnosti pařížského dekretu, a dokazuje dále, že pražská vláda se dosud nijak nepřičinila, aby pružnost pařížského dekretu nahradila zákony, ačkoliv iniciativní právo k tomu přísluší jedině pražské vládě.

Pražská vláda nepovažovala dosud za nutno předati zástupcům rusínského lidu legalizované opisy pařížského dekretu a spokojuje se tím, že seznamuje je o užívaných základních člancích ústavy novinářskými články a opisy, za jejichž správnost neručí nikdo svým podpisem ani úřední pečeti.

Posledních sedm měsíců společného žití s republikou dosvědčuje zřejmě, že se vůči rusínskému lidu užívá utěšování a průtahů, neupřímnosti a obojako-
stí a že osudy této hladovící země, která dnes žádá jen chleba a autonomie, řídí se zásadami atmosféry Denikinovy – a že práva této země, jakož i země samá má sloužiti jako předmět velikých politických spekulací a v užším smyslu jako výměna mince vnitřní politiky k získání loyality Slováků, protože se tu dějí operace prospěšné Čechům a Slovákům a namířené proti zájmům rusínského národa.

Těmito cestami šla až dosud pražská vláda. Výsledkem této vlády a ovlád-

nutí toho druhu v autonomním Rusínsku byla autonomie, která zní přímo, jako výsměch všem základním bodům filadelfské smlouvy.

Na důkaz toho uvádíme zde nejkřiklavější případy:

1. Vláda pražská neřídí se v ničem zásadami filadelfského dekretu, který vyloučila úplně ze svého úředního užívání.

2. Zapomnělo se na všechna ústní ujištění a sliby, kterými se ještě před připojením vzbuzovala chuť a láska ke sloučení.

Jako hlavní může býti považováno ujištění, které je quintesencí všech těch slibů, že autonomie skýtaná Československou republikou nebude menší než autonomie zaručovaná Maďary v článku zákona X. z roku 1918.

3. Výhradné užívání pařížského dekretu mírové konference a tím schovávání se za dohodu, když zástupci rusínského lidu stavěli spravedlivé požadavky a když činili proti bodům dekretu své námítky.

4. Úplně jednostranná interpretace různých hodně širokých pojmů pařížského dekretu podle zákona silnějšího a nikoliv podle dobrých intencí bratrského slovanského zákona.

5. Agresivní společný postup Čechů a Slováků v otázce asimilace Rusínů, jak se zjevně projevilo při stanovení hranic.

6. Imperialistický výklad 1. bodu pařížského dekretu a úplné použití francouzského originálu, dle kterého požaduje republika právo organisovati naši autonomii a naprosté nedbání toho, že v anglickém originálu bylo uděleno republice pouze právo konstituovati autonomii.

7. Imperialistický výklad bodu 3. pařížského dekretu, podle kterého mají se vybíratí úředníci podle možnosti z obyvatelstva autonomní oblasti.

Z bodů pařížského dekretu využívalo se mocensky zvláště dvou míst, kterými se potlačovalo, za sedmiměsíční působnosti jakékoliv příni, žádost a právo naší autonomie a kterými se docílilo rychlé prosazení všech českých mocenských zájmů.

Na základě jednoho z těchto míst prováděla vláda organizaci úřednictva místo organisace autonomní ústavy.

Na základě druhého místa pařížského dekretu a pod záminkou nedostatku rusínské inteligence podnikla vláda kolonizaci českého úřednictva, když český administrátor se svými kreaturami vpálil rusínské inteligenci znak maďaronství, odcizil ji národu a zahnal do tábora těch, kteří si přejí řešení v maďarském smyslu.

Tato činnost nešetřila dokonce ani osoby presidenta Žatkoviče ani členů direktoria.

Také „Centrální Ruská Národní Rada“ byla nazvána „maďaronsky pop-

skou“, když již vyplnila svůj závazek a povinnost a manifestovala pro spojení s republikou.

Když žádala některá osoba nebo instituce více autonomie, byla tím urputněji napadena jako maďaronská a učiněna tak neškodnou.

Po úplné kolonizaci osob a po dosažení a obsazení míst stvůrami administrátora začalo se s kolonizační myšlenky, že gubernátor autonomního území musí být Čech.

Pan Dru Janu Brejchovi byla pod pláštíkem přiznána všechna moc, která přísluší gubernátorovi, a jeho stvůry se postaraly, aby tak byl i nazýván. Jak daleko se tu zašlo, dokazuje návštěví č. 4087 ze dne 6. listopadu 1919 župana Dra Slavíka, kde se odvolává na nařízení „gubernátora Karpatské Rusi“. Všechny noviny zde (jsou jen subvencovány) píší o gubernátoru Karpatské Rusi a všichni úředníci titulují p. Dra Brejchu skutečně „pane gubernátore“.

Zatímco byla odevzdána Dru Brejchovi a jeho českým úředníkům „celá moc“ do ruky a zatímco jí bylo po 7 měsících využíváno, vyjednávalo se s panem Drem Žatkovičem o vyjmenování autonomního direktoria. Tato čistě poradní korporace byla konečně vyjmenována, když již Češi byli s celým dílem hotovi. A nyní čeká toto direktorium od začátku prosince marně na to, aby bylo bráno na poradu. A když vyžadovalo energicky své poradní právo při spolupráci na budování ústavy, začalo se přemýšlet teprve v lednu 1920 o „modus procedendi“ této spolupráce.

Mezi tím vypisují se podle pražských zákonů volby a nevykonává se na Slováky žádný nátlak, aby splnili své protokolárně dané sliby do polovice října 1919 v otázce hranic a aby odpověděli na požadavky Rusínů.

Budiž poznamenáno – což bylo možno čísti i v novinách – že přes dané sliby provádí se v území od nás požadovaném energická slovácká agitace, ku které se zneužívá i vojenských formací.

Nyní se zamýšlí provádění voleb s čistě českým správním aparátem, jehož činnost nemohla a nemůže být omezena žádným poradním hlasem direktoria, do pražského parlamentu i sněmu, aby tato korporace byla slepým nástrojem vlády a aby se z těchto zákonodárných korporací neozval ani jeden výkřik, když bude inteligence umlčena úplně a když lidové zastoupení bude složeno z lidí bez úsudku.

Na konci této smutné kroniky budiž ještě připomenuto, jakým způsobem byla rozřešena otázka nápisů firem v Užhorodě a v Munkači. Dokumentem k tomu je nařízení č. 4087/1919 župana Slavíka a docílený výsledek v obou místech, kde jsou nyní všechny nápisy slovácké a skoro žádné rusínské.

Zástupci rusínského národa kladli jako podmínku svého připojení spojení všech rusínských území.

Z 39 okresů této oblasti je dnes jen 12 pod správou jmenovaného autonomního administrátora. Obyvatelstvo těchto území požívá místo autonomie sotva práv minoritních a mimo to zřízen je na jeho účet český správní aparát zvaný autonomní (s luxusními cenami) a drahá diktatura, která hájí české zájmy. Na účet autonomního území připisuje se i zřízení bezprávného umlčeného direktoria.

Slovákům není zaručena autonomie a přece mají svého ministra – a jak pan Šrobár přiznal, mají v Bratislavě též svůj slovácký úřední aparát. My, Rusíni, máme svoji autonomii de jure na papíře, de facto nemáme ji však ve veřejném životě.

Representanti rusínského národa obracejí se po tom všem v první řadě na pana T. G. Masaryka, který převzal ručení za dekret filadelfský, jako na presidenta republiky, s oprávněnou prosbou, aby udělal konec tomuto bezprávnému stavu.

Upozorňujeme na to, že práce vykonaná dosud nesnese kritiky dějin a že bezprávné výkony vyvolají v zemi rozhořčení a nepokoje.

Negování celé rusínské inteligence dá se udržeti jen nakrátko. Může býti umlčena, avšak ne odstraněna.

Zástupci rusínského národa prosí Vás, pane presidente, abyste vyslechl tato loyální slova a abyste učinil všemu konec.

My Rusíni považujeme dnešní systém za protiprávní, nehumánní a neudržitelný a musíme žádati, aby byli synové této země pověřeni administrativní mocí a řízením osudu rusínského národa. Po staletí byli utlačováni Maďary a zatlačováni do pozadí, podruhé toho již nesnesou od nikoho.

Proto přijala Centrální Ruská Národní Rada přiloženou deklaraci, ve které jest stanoven způsob, na základě něhož by se měla Podkarpatská Rus v budoucnosti autonomně spravovati.

Centrální Ruská Národní Rada usnesla se, aby Vám byla, pane presidente, předložena tato deklarace, protože došla k poznání, že řešení celé otázky ve smyslu této deklarace bude prospěšno rusínskému národu.

Naše požadavky neodporují ani zásadám filadelfské deklarace, ani dekretu pařížskému. Jsou to skromné požadavky národa, kterému byla před připojením slíbena autonomie, která mu však po připojení nebyla dána.

Žádáme sloučení všech rusínských zemí na jih od Karpat a protestujeme proti tomu, aby se jejich části užívalo jako výměnného prostředku, nebo darů české politiky.

Žádáme politiku upřímnou, neobojakou, bratrskou, tak jako bylo naše prohlášení po připojení bratrsky důvěřivé a bezpodmínečné.

My chováme k pisateli filadelfské deklarace a k presidentu republiky bezpodmínečnou důvěru a prosíme, abyste toto prohlášení laskavě přijal.

Jako representanti centrální rady:

Myron N. Stripsky
Predsitateľ.

Dr. Nikolaj Dolinaj,

Vasili Tokacs,
Pismovoditel

DOPLNĚK K DEKLARACI CENTRÁLNÍ RUSKÉ NÁRODNÍ RADY

Doplněk k deklaraci První Centrální Ruské Národní Rady z 18. ledna 1920.

Podepsaní prohlašují, že jsou srozuměni s deklarací První Centrální Ruské Národní Rady usnesené 18. ledna 1920 a že se cítí zavázáni vyplniti všechny úkoly, které jim tato deklarace ukládá.

Podepsaní zdůrazňují, že podle jejich názoru nedosahují přání vyslovená v této deklaraci, která se týkají autonomních práv rusínského národa, té výše, jaké je ke konečnému zjištění těchto práv nezbytně třeba.

Podepsaní považují autonomní práva a nacionální budoucnost rusínského národa zajištěnou v rámci Československé republiky jenom tenkrát, když budou vyplněna přání vyslovená v deklaraci s doplňkem níže uvedeným a když budou tato přání bezodkladně vyplněna.

Doplněk k deklaraci zní:

K bodu 6. deklarace:

Eventuelně uprázdněná místa státních radů obsazuje provisorní guvernér. Státními rady mohou být jmenováni jenom ty osobnosti rusínské národnosti, které měly státní občanství bývalého království uherského již před. 1. srpem 1914. Toto omezení může změnit jenom sněm Podkarpatské Rusi.

Státním radům přísluší hodnost státních sekretářů a dostávají měsíční služné 4000 K. Postavení státních radů je rázu administrativního.

Státní radové úřadující v době zahájení sněmu mohou býti sněmem ve svém postavení ponecháni a přijati jako státní úředníci.

Provisorní státní radové mohou býti jen na návrh provisorního guberná-

tora československou vládou odvolání. Provisorním gubernátorem jmenovaní státní radové mohou jím být odvolání.

K bodu 8. deklarace:

K vedení oddělení týkajících se společných záležitostí mají být jmenováni podle rozhodnutí mírové konference úředníci rusínské národnosti. V případě potřeby mohou jimi být vyjmenováni českoslovenští odborníci, avšak jenom takoví, kteří se vyznají ve starých zákonech bývalých Uher a kteří mají státní občanství v některé ze zemí republiky již před 1. srpnem 1914. Toto omezení může být změněno sněmem.

Doplňky k deklaraci všeobecného rázu.

§ 1.: Aby rusínsko-slovenská hranice byla ihned ustanovena ve smyslu dohody mezi presidentem Masarykem, ministrem vnitra Švehlou a Drem. H. I. Žatkovičem z 29. července 1919.

§ 2.: Aby při nastávajících volbách poslanců do pražského parlamentu nebyly konány volby na Podkarpatské rusi. Aby rusínští zástupci v pražském parlamentě byli povoláni až do svolání zvláštního ruského sněmu direktoriem anebo gubernátorem se souhlasem a v dorozumění s První Ruskou Národní Centrální Radou v Užhorodě. V budoucnosti pak, aby byli vyjmenováni nebo zvoleni v dorozumění se zvláštním rusínským sněmem.

§ 3.: Přejeme si, aby ony čtyři body pařížské deklarace, které se týkají autonomního rusínského národa, byly interpretovány ve smyslu intencí mírové konference a v duchu filadelfské deklarace, jakož i podle dosavadních jednání a sice:

Unie uzavřená mezi československým národem a podkarpatsko-rusínským národem jest spojení spočívající na federativním základu těchto obou svobodných národů.

§ 4.: Žádáme, aby všechna opatření v budoucnosti dála se podle tohoto základního principu a aby byla zrušena všechna dosavadní opatření, která tomu odporují.

§ 5.: Přejeme si, aby bylo mezi československou vládou a podepsanými uzavřena provisorní, na federativních základech zbudovaná smlouva, která by byla základnou pro budoucí jednání sněmu a která by až do skončení těchto jednání byla právoplatnou.

§ 6.: Žádáme, aby tato provisorní smlouva byla úředními listy a též pražským tiskem oznámena veřejnosti, a aby tak byl učiněn konec systematickému umlčování rusínských autonomních záležitostí zvláště před pražskou veřejností.

§ 7.: Žádáme, aby nám vláda dala přímou a každou pochybnost vy-
lučující odpověď k těmto otázkám:

a) Která opatření podnikla vláda až dosud, aby Rumuni vyklidili župu
marmarošskou?

b) Co míní učiniti vláda, aby se toto vyklizení bezodkladně stalo?

§ 8.: Žádáme, aby jednání směřující k sepsání provisorní smlouvy byla
ihned započata a aby se dála bez přerušení.

Odůvodňujeme toto přání kritickou všeobecnou situací Podkarpatské
Rusi a zklamáním hraničícím až k nespokojenosti obyvatelstva nad tím, co
viděli doposud místo autonomních práv a co všechno musili strpěti.

Zdůrazňujeme, že toto odůvodněné a politováníhodné roztrpčení obyva-
telstva prospívá jenom všem nepřátelským snahám a že usnadňuje velice
nepřátelskou, proti republice namířenou agitaci.

Dovolujeme si prohlásiti, že náš názor o odvolání k Svazu národů souhlasí
úplně s bodem 14. memoranda předloženého 24. května 1919 presidentu
republiky První Centrální Ruskou Národní Radou, podle kterého vyhrazuje si
rusínský národ obývající autonomní území obrátiti se v případě potřeby na
Svaz národů.

Praha dne 24. ledna 1920.

Dr. H. I. Žatkovič,
president direktoria

PROHLÁŠENÍ ČLENŮ DIREKTORIA

Prohlášení členů direktoria o Resoluci První Centrální Ruské Národní Rady.

Panu

presidentu republiky
T. G. Masarykovi

v Praze.

Pp. ministři Dr. Beneš, Švehla a Dr. Hodža protestovali proti neloyálnímu tónu „Resoluce“ První Centrální Ruské Národní Rady vůči vládě Československé republiky, kterážto resoluce týká se nynější administrace a budované autonomie Rusínska a která byla předána prezidentem direktoria prezidentu republiky dne 26. ledna 1920 a ministerské radě složené z pánů Dra. Beneše, Švehly a Hodži, dne 27. ledna 1920.

Podepsaní považují za svoji povinnost prohlásiti, že nesouhlasí s resolucí První Centrální Ruské Národní Rady, což vysvítá též z doplňku podaného současně direktoriem, kde se výslovně projevuje souhlas pouze s „Deklarací“ První Centrální Ruské Národní Rady.

Direktorium nepomýšlelo nikdy na to, aby činilo „Resoluci“ podkladem jednání o autonomní ústavě a organizaci a spatřuje v ní pouze – bohužel velmi drsně vyjádřený – projev všeobecné nálady v Podkarpatské Rusi, kde dosavadní administrativní správou byla vyvolána nespokojenost a politováníhodná velká netrpělivost.

Dovolujeme si při této příležitosti prohlásiti, že chováme k vládě a k dalším jednáním největší důvěru.

V Praze dne 28. ledna 1920.

Dr. H. J. Žatkovič,
president direktoria

DOPIS H. J. ŽATKOVIČE PRESIDENTOVI T. G. MASARYKOVI

Panu

presidentu republiky
T. G. Masarykovi

v Praze.

Na základě zmocnění uděleného na poradě odbývané 27. ledna 1920 mezi pp. ministry Drem. Benešem, Švehlou, Drem. Hodžou a podepsanými, dovoluujeme si předložit tento návrh týkající se vybudování autonomie Podkarpatské Rusi:

1. Přejeme si, aby byla mezi československou vládou a podepsanými uzavřena provisorní smlouva na federativních základech, která by byla základem pro budoucí jednání sněmu a která by byla až do skončení těchto jednání právoplatnou.

2. Přejeme si, aby ony čtyři body pařížské deklarace, které se týkají autonomního rusínského národa, byly interpretovány ve smyslu intencí mírové konference a v duchu filadelfské deklarace, jakož i podle dosavadních jednání, a sice:

Unie uzavřená mezi československým a podkarpatorusínským národem jest spojením těchto obou svobodných národů a spočívá na federativním základě.

3. Žádáme, aby rusínsko-slovenská hranice byla ihned ustanovena ve smyslu dohody mezi prezidentem Masarykem, ministrem vnitra Švehlou a Drem. H. J. Žatkovičem z 20. července 1919.

4. V zájmu konstituce autonomní ústavy žádáme, aby nám česká vláda

garantovala zásadně a písemně, že Podkarpatská Rus má práva legislativní a administrativní autonomie, ještě před definitivním zákonodárným upravením ústavy parlamentem a autonomním sněmem.

Společné záležitosti budou tyto:

- a) zahraniční,
- b) vojenské,
- c) finanční,
- d) komunikace (dopravnictví).

V záležitostech finančních a dopravních bylo by společné jen zákonodárství, právo exekutivy přináleželo by Podkarpatské Rusi.

Všechny ostatní záležitosti jsou autonomní, a to zvláště:

- a) vnitřní záležitosti,
- b) zemědělství,
- c) pozemkové záležitosti inkl. pozemková reforma,
- d) lesnictví,
- d) obchodní a živnostenské záležitosti včetně práva směnkového, obchodního a důlního,
- f) církevní záležitosti,
- g) školské záležitosti,
- h) otázky jazykové,
- i) soudnictví,
- j) zdravotnictví,
- k) četnictvo.

Co se týče občanského práva, byla by legislativa společná, exekutiva však autonomní.

5. Až do definitivního uspořádání poměrů bude hraditi potřebné výlohy československá vláda. Tyto výlohy budou zvlášť zúčtovány.

6. K zajištění administrativní vládní moci pro přechodný čas žádáme, aby administrátorský úřad a direktorium přestaly existovati jako dvě rozdílné instituce a aby byl presidentem republiky vyjmenován provisorní gubernátor opatřený plnou mocí, který by převzal vedení vládních záležitostí a který by měl právo vyjmenovati přednosta autonomních resortů s titulem státních radů (štátnych sovětnikov).

Budoucí gubernátor má býti vyjmenován ze tří kandidátů rusínského sněmu.

Státními rady mohou býti jmenováni jenom ty osoby rusínské národnosti, které měly státní občanství nynější Podkarpatské Rusi a Slovenska již před 1. srpem 1914.

Státním radům přísluší hodnost státních sekretářů a dostávají měsíční služné 4000 K. Jejich postavení je rázu administrativního.

Státní radové úřadující v době zahájení sněmu mohou býti rusínským sněmem ve svém postavení ponecháni a přežati jako státní úředníci.

7. Žádáme, aby byl k hájení zájmů Podkarpatské Rusi jmenován ministr bez portfeuille. Byl by zodpověden pražskému parlamentu ve společných záležitostech, ve kterých by měl právo zúčastniti se s hlasovacím právem schůzí ministerské rady. Musí být Rusín a míti státní občanství nynější Podkarpatské Rusi a Slovenska již před 1. srpem 1914.

8. Přednosta oddělení pro společné záležitosti mohli by být úředníci československého státního občanství a československé národnosti. Jejich výběr dál by se pražskou vládou ve srozumění s rusínským ministrem.

Instituce týkající se společných záležitostí buďtež zatím nezměněny.

(Podle rozhodnutí mírové konference mají být k vedení oddělení týkajících se společných záležitostí vyjmenováni úředníci rusínské národnosti, v případě potřeby mohou jimi býti vyjmenováni českoslovenští odborníci, avšak jenom takoví, kteří se vyznají v starých zákonech bývalých Uher a kteří mají státní občanství v některé ze zemí republiky a sice již před 1. srpem 1914. Toto omezení může býti změněno sněmem.)

9. Žádáme:

a) aby při nastávajících volbách poslanců do pražského parlamentu nebyly konány volby na Podkarpatské Rusi;

b) aby rusínští zástupci v pražském parlamentě byli povoláni až do sejítí se rusínského sněmu direktoriem nebo gubernátorem v dorozumění s První Ruskou Centrální Radou v Užhorodě.

c) V budoucnosti pak aby byli vyjmenováni nebo zvoleni v dorozumění s rusínským sněmem.

d) Protestujeme proti tomu, aby se volili ze župy zemplinské, šaryšské a spišské poslanci před úpravou hranic, dokud nebudou naše autonomní práva uznána i v těchto oblastech.

10. Žádáme, aby volby do rusínského sněmu byly oddáleny, když toho vyžadují autonomní zájmy rusínského národa.

11. Žádáme obsazení Marmaroše a Ugoče.

12. Žádáme, aby nám dala vláda přímou a každou pochybnost vylučující odpověď k těmto otázkám:

a) Která opatření podnikla vláda až dosud, aby Rumuni vyklidili župu marmarošskou a ugočskou?

b) Co míní učiniti vláda, aby se toto obsazení stalo bezodkladně?

13. Aby lesy, doly, solivary, všechny nerosty a státní majetek bývalého království uherského v oblasti Podkarpatské Rusi byl majetkem Podkarpatské Rusi.

14. Žádáme, aby provisorní smlouva byla úředními listy a též pražským tiskem oznámena veřejnosti.

15. Vyhrazuje si právo odvolání ve všech sporných záležitostech ke Svazu národů.

16. Ve všech přísahách a slibech úředníků, kteří pracují na Podkarpatské Rusi, má býti uvedena formulka: „i Podkarpatské Rusi jako autonomní jednotce sloučené s Československou republikou rozhodnutím mírové konference“.

Všechny dosud složené sliby mají se v tom smyslu opravit zvláštním nařízením.

17. Až do právoplatného rozhodnutí rusínského sněmu má býti oficiálním názvem země „Podkarpatská Rus“ nebo „Rusínsko“ a oficiálním a vyučovacím jazykem má býti mateřský jazyk Podkarpatských Rusínů.

18. Po vyjmenování gubernátora má býti učiněn konec vojenské diktatuře v Rusínsku.

19. Zásobovacím otázkám Podkarpatské Rusi má býti věnována zvýšená pozornost.

Dr. H. J. Žatkovič,
president direktoria.

NÁVRH MINISTERSKÉHO PREZIDIA

Návrh ministerského prezidia na úpravy v Podkarpatské Rusi.

Pan prezident republiky přijal dne 10. února 1920 v delším slyšení pana Dra Jiřího Žatkoviče, presidenta Podkarpatského direktoria, a projednal rozhodnutí v následujících záležitostech Podkarpatské Rusi:

Slyšení tomu přítomen byl též ministerský rada Pallier z prezidia ministerské rady.

Pan prezident republiky prohlásil, že uznává požadavky občanů Podkarpatské Rusi na nejrozsáhlejší autonomii a že jest ochoten požadavkům těm v nejvyšší míře vyhověti. Zároveň prohlásil pan prezident republiky, že i pan ministerský předseda jakož i páni ministři Dr. Beneš a Švehla stojí na témž stanovisku.

* * *

Presidium ministerské rady dovoluje si navrhnouti, aby na základě projednání věcí Podkarpatských ve slyšení tomto vláda republiky vzala v úvahu rozhodnutí v následujících záležitostech Podkarpatské Rusi:

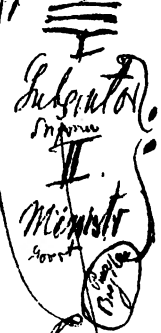
1. Direktorium bude míti
 - a) votum suspensivní v záležitostech autonomních, při čemž protinávrh svůj vždy řádně odůvodní.
 - b) Práva iniciativy návrhů v záležitostech těchto.
 2. Podle situace zdá se nám zde v Praze, že by bylo taktické doplniti ještě direktorium jedním členem z oposice, ježto by tím oposice byla seslabena.
 3. Definitivní urovnání otázky jazykové bude přirozeně náležeti sněmu.
- To bude musiti vzíti na vědomí i oposice, účastní-li se prací direktoria.

- stat. jadronic [20/20]
- 1) Skoly - Krest'nyk i v'lyk
 - 2) Cerk'v

- 3) Soudnitsa { ^{1) soudci - sudnitsy} ^{2) sud - sudci} ^{3) sudnitsy - sudnitsy}
- 4) Soudnitsa { ^{1) Soudnitsa} ^{2) Soudnitsa}

3) Local Government (inly lokalny?)
 [supon at Sachernator]

8) Stavokform

6) Stem. omni volby

Invidialni volby
 do parlamentu.

Postpone snem
 nemí

7) Leg. - Sot. - Menonal - Ukli - Kasta -
Mojak Rakhev. = Statice = Resnick d'rajten

4. Direktorium organisovalo by se na referáty a) církevní, b) školský, c) pro místní správu, d) personalie a studium otázky jazykové. Rozdělení na referáty provedla by vláda. Je to jediná možnost, aby opozice nebrojila proti direktoriu.

5. Administrátor musí vyslechnouti hlas direktoria ve všech věcech jeho kompetence.

6. Administrátor musí dodávati direktoriu všechny materiálie administráční potřebné pro jeho usnášení se (statistiku, atd.).

7. Direktorium má právo upozorňovati administrátora a po případě i vládu republiky na závady ve správě Podkarpatské Rusi.

8. Direktorium přijímá pro své referáty úředníky a zřízence samostatně – úředníky nejvýše do VII tř. hodn. a postupuje tak, že probírá státní úředníky, kteří pak, když by poměr jejich k direktoriu byl rozvázán, vracejí se do státní služby.

9. Přísahy pokud se týče slib věrnosti, vykonány budou úředníky a zřízenci jak Podkarpatské Rusi jako autonomní jednotce republiky, tak i republice Československé.

10. Vláda ve vhodné formě učiní prohlášení, že přirozeněnější fáze byla přechodní a že postupně do úřadů budou přijímáni samí domácí úředníci a zřízenci (četníci).

11. Oddělení Podkarpatské v presidiu ministerské rady v Praze bude podle potřeby vybudováno, aby s direktoriem a administrátorem bylo ve správném spojení. Vzhledem k tomu odpadá otázka jmenování ministra pro Podkarpatskou Rus, a to také i z důvodu toho, že dosavadní stav věcí jest přechodný.

12. Vláda dává přednost přímým volbám do pražského parlamentu před volbami nepřímými a poukazuje též k tomu, že by vysílání zástupců Podkarpatské Rusi do pražského parlamentu na základě nepřímých voleb mohlo býti po případě zmařeno obstrukcí na sněmu podkarpatském.

O otázce odsunutí voleb, jež si přejí obě strany v Podkarpatské Rusi, bude vláda uvažovati.

13. Vláda provede s veškerým urychlením zrušení rokoviny a kobliny a při tom důrazně a správně vytkne, že to není konfiskace, nýbrž výkup.

14. Kněží, kteří toho jsou potřebni, budou až do správného vypočtení reluta dostávati podpory.

15. V Užhorodě budou zřízeny notářské kursy podobně jako na Slovensku.

16. Direktoriu bude usnadněna činnost jeho podle možnosti příkázáním

automobilů, slušných místností a pod., vláda bude usilovati, aby mezi administrátorem i jeho úřadem a direktoriem sjednám byl poměr přátelské součinnosti. Telegramy direktoria vládě pražské nebudou podléhati censuře administrátora.

17. Kompetence vojenských úřadů bude náležitě vytčena.

18. Projednání otázek hraničních – též mezi Slovenskem a Podkarpatskou Rusí – dlužno až do podepsání míru s Maďary odsunouti, ježto by se projednáním otázek těch mohla situace ke škodě státu komplikovati.

Župy užhorodská a zemplinská budou dány provisorně do správy Podkarpatské, čímž nijak se neprejudikuje upravení hranice mezi Slovenskem a Podkarpatskem, pokud se týče definitivního rozdělení obou žup.

19. Vláda zastávati bude jako oficielní titul „Podkarpatská Rus“, ježto označení toto odpovídá přesně mírové smlouvě, která mluví o území na jih od Karpat, tedy pod Karpatami.

20. Vláda musí naléhati na to, aby žádná ze stran nepoužívala vojínů k politickým agitacím, ježto se tím kázeň a disciplína ve vojstě podlamuje. Direktorium zavazuje se za svoji stranu dbáti této zásady.

21. Direktorium s největším urychlením podnikne studia, aby mohlo navrhnouti znak Podkarpatské Rusi, jenž pojat by byl do velkého znaku republiky.

22. Kompetence administrátora bude blíže definována – doporučuje se zavolati ihned k jednání administrátora Dra. Brejchu.

23. Všelike emanace ve věcech autonomních, jež uvádějí se na vědomí veřejnosti, bude vedle administrátora spolupodepisovati též president direktoria.

24. V záležitostech jmenování a odvolávání veřejných úředníků a zřízců přísluší direktoriu proti návrhu administrátora právo veta, jak to ostatně odpovídá duchu Generálního statutu (čánek IV., odst. 3.); rozhodnutí v případech veta direktoria přechází pak na presidenta republiky, pokud se týče na osobu jím k rozhodnutí určenou.

25. Požitky direktoria stanoví se takto: president: plat ministra, členové 4000 K měsíčně.

26. Administrátor, pokud se týče jeho úřad, podléhá kontrole vlády republiky Československé. Případné stížnosti proti jednání jeho podávají se direktoriem vládě republiky Československé a adresují se na presidium ministerské rady Podkarpatské Rusi.

DOPIS H. J. ŽATKOVIČE MINISTERSKÉMU PŘEDSEDOVI

Pane presidente!

Předkládám Vám opis přípisu Dra Žatkoviče, zaslaného dnes p. ministerskému předsedovi:

Situace na Podkarpatské rusi, která byla vytvořena provisorní administrací, vyvolala nutnost revise Generálního statutu vydaného 18. listopadu r. 1919. Když projevilo veřejné mínění všemi možnými prostředky svoji nespokojenost, musilo i direktorium s politováním konstatovati, že provisorium stvořené Generálním statutem se ve veřejném životě neosvědčuje a že direktorium nemůže býti nedále jako poradní korporace zodpovědno za tuto provisorní administraci.

Jsem přesvědčen, že se Generální statut proto v praxi neosvědčuje, protože provisorní státoprávní zásady, na nichž byl zbudován, nebyly všem zúčastněným směrodatným faktorům dostatečně vyjasněny, resp. protože ty provisorní ústavní zásady, o kterých mezi prezidentem republiky, ministrem Švehlou a mnou bylo docíleno 10. listopadu 1919 plné shody, byly při spisování Generálního statutu a bez mého vědomí jednak opomíjeny, jednak ve velkém obsahu podstatně změněny.

Abych zjednal platnost zásadám vyjasněným svého času mezi prezidentem republiky a mnou, a aby bylo možno vytvořiti na základě těchto zásad nové provisorium, dovolil jsem si představití vládě Československé republiky 26. ledna 1920 deputaci direktoria a podali jsme při tom současně příslušné listiny (deklaraci).

S politováním musím konstatovati, že jsem obdržel – ačkoliv jsem ukazoval na nutnost vyřízení – jako výsledek jednání započatých 27. ledna t. r.

odpověď ministerského presidia 11. února t. r., ve které se přecházejí moje návrhy týkající se objasnění základních zásad mlčením, a která se zabývá ve formě návrhu ministerské radě téměř výhradně detailními otázkami administrativního rázu.

Proto považuji z praktických důvodů za nutno opakovati zde ty státoprávní zásady, které byly podkladem mých dosavadních jednání a o kterých bylo docíleno v roce 1918, 1919 a také nyní mezi panem presidentem republiky a mnou plné shody.

Považuji zřízení nového přeměněného provisoria na základě těchto zásad za možné tenkrát, když budou tyto zásady nejen zásadami pana presidenta republiky, nýbrž též zodpovědné vlády.

Dovoluji si proto prositi, aby vláda Československé republiky konstatovala dokumentárně ve své odpovědi, že:

1. Národ Podkarpatské Rusi připojil se dobrovolně dávno před uskutečněním mírové smlouvy k Československé republice, jako národ se sebeurčovacím právem, jenom na základě podmínek federativního rázu vyslovených v dokumentech níže uvedených a nikoliv bezpodmínečně a to:

a) Mémoire č. 6 Délégation Tchecoslovaque Congrès de la Paix.

b) Zásadní shoda o vzájemných podmínkách, připojení a zásadní přijetí myšlenky spojení za vyjednávání Rady amerických Rusínů s panem presidentem T. G. Masarykem 25. října 1918.

c) Deklarace z 26. října 1918 podepsaná p. presidentem T. G. Masarykem a také mnou.

d) Dokumenty, na základě kterých bylo provedeno lidové hlasování v Americe žijících „Uhrorusínů“ o spojení, a dokumenty o výsledku tohoto hlasování.

e) Protokoly o zasedání Rady v Americe žijících Uhrorusínů.

f) Protokoly Centrální Ruské Národní Rady utvořené z prešovské, užhorodské a hustské Rady ze dne 8. až 16. května 1919, které byly předány slavnostně panu presidentu T. G. Masarykovi 112člennou delegací 24. května r. 1919 v Praze a které jím byly vzaty na vědomí.

2. Že mírová smlouva byla umožněna jenom na základě okolností vylíčených v těchto dokumentech a na základě dobrovolného prohlášení Podkarpatských Rusínů majících právo na svoje sebeurčení, které předcházelo smlouvě. Mohou tedy odstavce mírové smlouvy, které se týkají Podkarpatské Rusi, býti interpretovány jen ve smyslu dokumentů uvedených v odst. 1., bod a-f a to tím spíše, že z neznámých důvodů neměli zástupci Podkarpatské Rusi vlivu na sepsání těchto částí mírové smlouvy. Z toho důvodu nebyla též

učiněna v mírové smlouvě žádná zmínka o okolnostech a dokumentech, které potvrzovaly podmínky předcházejícího dobrovolného sloučení.

3. Základem provisorní jakož i definitivní ústavní autonomie bude nejen mírová smlouva, nýbrž též dokumenty a ujednání týkající se dobrovolného a federativního sloučení uvedené v odstavci 1., bod a-f.

4. Ustanovení mírové smlouvy uvedená pod 1., 2. nemají „taxativní“ charakter, jak se vyjádřil pan ministr Švehla za konference 27. ledna t. r.

5. Definitivní uspořádání ústavní autonomie Podkarpatské Rusi bude se dítí zákonodárnou cestou parlamentem republiky a sněmem.

6. Až do ústavního uspořádání autonomie budou považovány jak legislativně, tak exekutivně tyto záležitosti provisorně za autonomní:

a) Vnitřní záležitosti, včetně všeobecná správa ve všech stupních správního aparátu, úřední řeč, policie, četnictvo, státní majetek bývalého eráru a regální práva (Regalrecht), zemědělství a agrární reforma.

b) Církevní a školní záležitosti;

c) soudnictví.

Všechny ostatní záležitosti jsou zatím společné s tou výjimkou, že – co se práva občanského týče – je legislativa společná, exekutiva však autonomní.

7. Statky, majetky, lesy, dola atd. bývalého eráru, které se nalézají v oblasti Podkarpatské Rusi, jakož i práva s tím spojená, jsou majetkem Podkarpatské Rusi a budou spravovány podle jejich autonomních zákonů.

8. Západní hranice autonomní Podkarpatské Rusi bude upravena definitivně parlamentem republiky a sněmem společně.

9. Při budoucích jednáních bude základnou ve všech příslušných otázkách ujednání mezi panem presidentem Masarykem, ministrem Švehlou, jakož i mnou, z 29. července 1919, které s mé strany bylo doloženo údaji a mapovým materiálem – a to již z toho důvodu, že tato ujednání byla ohlášena s vědomím pana presidenta republiky v Americe i v Užhorodě.

10. Aby mohl býti svolán ústavní parlament a první sněm bez zadání práv národa, bude třeba provést provisorní ohraničení území pro parlamentní i sněmovní volby.

11. Za tím účelem bude od vlády určena jako provisorní hranice jižní hranice souvislého území Podkarpatské Rusi, které jsem za jednání 29. července r. 1919 naznačil na mapě podané panu presidentu republiky, a ve které je obsažena celá župa užhorodská.

12. Do prvního ústavního parlamentu vyšle první sněm ze svého středu poslanec v žádaném počtu.

13. Proto odpadají v nynějším autonomním území, jakož i oblastech

určených pod bodem 11., které budou k nynějšímu autonomnímu území přiloučeny, projektované volby do parlamentu a mají být tyto oblasti odevzdány bezodkladně provisorní autonomní administraci Podkarpatské Rusi.

14. Podkarpatská Rus má právo obrátiti se ve všech záležitostech týkajících se jejich ústavních práv na Svaz národů.

*

Dovoluji si sdělit vládě Československé republiky, že požadavky vyslovené v těchto 14 bodech odpovídají veřejnému mínění Podkarpatské Rusi bez rozdílu stran, jakož i direktoria, s jehož souhlasem je vládě republiky předávám.

Na základě hořejšího líčení považuji za správné neodpovídati meritorně na projev dodaný mně 11. t. m., který řeší detailní otázky, tak dlouho, pokud se mi nedostane od vlády odpovědi na uvedených 14 bodů, které jsou základní a zásadní důležitosti.

Prosím proto vládu Československé republiky, aby mi sdělila svoji právoplatně vystavenou odpověď na požadavky jí známé již od 27. ledna t. r. do 17. t. m. včetně do mého bytu (Vínohrady, hotel Beránek).

Kdyby se mi nedostalo do té doby od vlády odpovědi, považoval bych vše jako negativně vyřízené.

V Praze, dne 14. února 1920.

Dr. H. J. Žatkovič,
president direktoria autonomní
Podkarpatské Rusi

DOPIS
H. J. ŽATKOVIČOVI

**Presidentu Podkarpatské Rusi
Dru. H. Žatkovičovi.**

Pane presidente, k Vašemu přípisu ze dne 14. t. m., zaslanému minister-
skému předsedovi, dovolužeme si sdělit toto stanovisko vlády:

1. Poukazujeme na to, že se provisorium, stvořené Generálním statutem,
kterým zřízeno bylo direktorium, ve veřejném životě neosvědčuje a že se tedy
neosvědčuje i direktorium proto, že je založeno na nesprávných státoprávních
předpokladech; po našem soudu je příčina asi v tom, že si někteří členové
direktoria všímají příliš jednostranně otázek státoprávních a pouštějí se
zřetele hlavní potřebu Podkarpatské Rusi, totiž vybudování především řádné
administrace. Problém Podkarpatské Rusi je především problémem řádné
administrativy.

2. Pokud se dovoláváte dokumentů v otázce národa Podkarpatské Rusi,
vedených ve Vašem přípisu pod lit. a-f, tedy jsou dokumenty ty jistě
důležitými dokumenty historickými a po této stránce historické se jejich
význam plně uznává; ale pro právní a státoprávní posuzování přítomnosti
jsme vázáni zněním pařížské mírové konference, která upravila na základě
smlouvy, uzavřené mezi pěti velmocemi a Československou republikou,
státoprávní poměr Podkarpatské Rusi k Československé republice, jakož
i hranice její. Pro praktickou činnost politickou, pro úspěšnou administraci
musíme vycházet z tohoto právního základu. Tím se nikterak nevyklučuje Vaše
další politické usilování, ovšem půjde o to, abyste svých tužeb dodělávali se
správnou, účinnou taktikou.

3. Pařížská smlouva prohlašuje otázky jazykové, školské, náboženské

a místní správy za autonomní, rovněž i další působnost, kterou zákony Čs. republiky pověří sněm Podkarpatské Rusi. Vláda Československé republiky drží se přísně pařížské smlouvy a projevuje zásadní ochotu rozšiřovat autonomii Podkarpatské Rusi postupným příkazováním druhých záležitostí autonomní správy.

4. K vývodům Vaším, že byly nějaké Vám neznámé okolnosti, které měly nevhodný vliv na pařížskou konferenci, prohlašujeme, že vládě československé není nic známo o tom, zdali a které okolnosti měly vliv na rozhodnutí mírové konference a konstatujeme, že ani ministr zahraničních věcí, ani žádný jiný člen vlády Československé republiky neměl žádné ingerence na rozhodnutí mírové konference o autonomii Podkarpatské Rusi a jejích hranicích.

5. V otázce hranic jest vláda československá stejně vázána rozhodnutím mírové konference. Jakkoliv hranice mírovou konferencí určené jsou nepřiznivější, nežli hranice dosud vládou předpokládané, vláda a to opět z praktických důvodů, přijímá za hranici na západ řeku Už s Užhorodem, aby administrace byla možná.

Požadavek připojení celé užhorodské a zemplinské stolice mohl by být rozřešen po předchozí dohodě se Slováky pouze parlamentem na základě předchozího bedlivého studia otázky hranic po stránce historické a etnografické. Otázky hranic ústavně podléhají (volenému) parlamentu; proto myslíme, že nás tato sporná otázka nesmí zdržovat od organisace správy. V každém případě vláda zabezpečí v hranicích Slovenska Vaším minoritám úplnou rovnoprávnost a administraci podle administrace Rusínska.

6. Dle mírové konference převzala Československá republika vůči Dohodě závazek provést organizaci správy v Podkarpatské Rusi a jest za splnění tohoto závazku vůči Dohodě mezinárodně odpovědná. Záležitosti školské, církevní, jazykové a místní samosprávy budou samozřejmě autonomní. Naproti tomu o požadavku, aby bylo autonomní soudnictví, nelze rozhodovat teď před provedenou organizací správy v Podkarpatské Rusi a jest za splnění tohoto závazku vůči dohodě mezinárodně odpovědná. Záležitosti školské, církevní, jazykové a místní samosprávy budou samozřejmě autonomní. Naproti tomu o požadavku, aby bylo autonomní soudnictví, nelze rozhodovat teď před provedenou organizací správy; avšak vláda vyjde v otázkách personalii co nejvíce vstříc požadavkům Podkarpatské Rusi a chce se vůbec dohodnouti o všech otázkách dalších.

Návrh, že státní majetek bývalého eráru v oblasti Podkarpatské Rusi jest majetkem Podkarpatské Rusi a že správa spadá do sféry autonomie, je také

předčasný, neboť otázka ta musí býti vyřešena především finančně se státem maďarským, majetek ten (alespoň část) bude třeba se značným nákladem vykupovati, načež teprve bude lze otázkou tou se zabývati, při čemž bude nutno vzíti zřetel na otázky finanční.

7. Pro volby do sněmu a parlamentu bude třeba především vyřídit provedení hranic dle mírové konference, a za tím účelem skončit jednání se státem maďarským, jakož i Rumunskem, které má část teritoria dosud obsazenu a činí si v posledních dnech na ni nároky. V té věci ministr zahraniční stále je činný. Požadavek, aby do prvního ústavního parlamentu vyslal ze svého středu poslance sněm, je snad pro Rusínsko nebezpečný; ale o věci se může jednat, je na to času dost.

8. O názoru, že Podkarpatská Rus má právo obrátiti se ve všech záležitostech týkajících se jejich ústavních práv na Svaz národů, upozorňujeme, že pro přivedení určité záležitosti na forum Svazu národů platí určitá pravidla, bez jichž zachování formálně nelze věc Svazu národů předložiti. Je věcí taktiky a taktu, o věci takto mluvíti.

Litujeme, že jste, pane presidente, tímto způsobem jednání přiostrčil, nebylo a není k tomu důvodu. Vláda Vám ve skutečnosti v hlavních věcech vyhovuje a stará se o Rusínsko nezištně; stranické poměry znesnadňují na Rusínsku práci a proto od Vás očekáváme klid a tu trpělivost, bez které úspěšná administrační regenerace země není možná. Sám jste uznal, že vláda vyslala na Rusínsko dobré úředníky; jsou-li některé závady, tož se snadno dají odčinit.

Žádáme Vás tudíž v zájmu věci, abychom započaté jednání dokončili.

V Praze dne 17. února 1920.

MEMORANDUM DEPUTACE SELSKÉHO STAVU

Memorandum podané deputací selského stavu Autonomní Karpatské Rusi.

I.

Podepsaní svobodní občané, zemědělci a obyvatelé Autonomní Karpatské Rusi, připojivší se k Československé republice na zásadách svobodné dohody s jejím výtečným lidem, přinášejí Vám upřímný pozdrav od všeho karpatského rolnictva a prosí, abyste vyslechli zprávu o potřebách, snahách a požadavcích zmíněného stavu, který tvoří převážnou většinu obyvatelstva této autonomní oblasti.

Naše inteligence většinou nevydržela silného náporu maďarisace, velká část její podléhala domnělé kulturní převaze maďarské a pouze menšina, zakoušejíc od dětství maďarskou persekuci pro svou věrnost národním tradicím, snažila se uchovati neochvějnou víru v lepší budoucnost svého národa.

Konečně rozpadlo se Rakousko-Uhersko, náš tyran, a my jsme se spojili s naší sestrou, Československou zemí, abychom získali u ní podpory v našem dalším kulturním rozvoji.

Naše kultura vždy se lišila od kultury maďarské; pod maďarským povstáním r. 1848 nepozbyli jsme své ruské individuality a nebylo nám zatěžko ujati se po maďarském povstání kulturní práce za vedení výtečného muže Antónína Ivanoviče Dobrjanského.

Na inteligenci, stojící hmotně zcela na nízké úrovni, měl maďarisující

nápor nejúspěšnější vliv, ale malinká její část a hlavně široké vrstvy národa byly maďarisací nedotčeny a byly schopny pomocí bratrského českého národa, u něhož jsme viděli tolik důkazů čisté myšlenky slovanské vzájemnosti, obnoviti a obrovskými kroky kupředu posunouti na pohled zanedbanou ruskou kulturu.

Poněvadž v některých bodech programu úplného obnovení života našeho karpatsko-ruského národa vznikly nevyjasněné rozepře mezi naší Ústřední Ruskou Národní Radou, zvolenou zdrcující většinou našeho národa, a Vaší ctěnou vládou, dovoluujeme si, jakožto delegáti zemědělského stavu karpatsko-rusínského národa, předložit k blahosklonné úvaze toto prohlášení a požadavky:

II.

Naše prohlášení a požadavky soustřeďují se v těchto třech důležitých otázkách:

1. Politická otázka: Náš vztah k Československé republice.
2. Agrární otázka.
3. Národnostně-kulturní otázka.

1.

Náš vztah k Československé republice je nám dosud nejasný – nehledě na to, že 18. listopadu 1919 byl na naší Rusi uveřejněn „Generální statut“ – a jaká je dohoda v otázce hranic naší autonomní oblasti k Rumunsku a Slovensku.

Pokud se týče Generálního statutu, trváme pevně na stanovisku, vysloveném naší Ústřední Ruskou Národní Radou v jejím protestu ze dne 11. prosince 1919, kde je řečeno, že Generální statut je „důkazem nevážnosti autonomních práv, přiznaných karpatskoruskému obyvatelstvu a že vzbudil mezi, karpatsko-ruským obyvatelstvem tísnivý dojem, zklamání a nevoli“. Prohlašujeme družně a neochvějně, že Ústřední Ruská Národní Rada, znovuzvolená 9. října 1919, je zákonným mluvčím skutečné vůle karpatsko-ruského obyvatelstva a ochráncem jeho zájmů.

Naše nesčetná lidová shromáždění, konaná po celém území osídleném naším ruským lidem od počátku revoluce do dnešního dne, vyslovila se jednomyslně pro Ústřední Ruskou Národní Radu.

Bez ohledu na to pražská vláda určila hranice naší autonomní oblasti

neuváživši faktického etnografického stavu: V údolí řeky Izy 12 čistě ruských vesnic přiznáno bylo Rumunům, hranice mezi naším autonomním územím a Slovenskem vedena je téměř středem našeho srdce; dokonce uvedeno bylo v proklamaci, že toto vymezení hranic stalo se za souhlasu našich představitelů. Podle statistiky Slovenska, 10.000 ruského obyvatelstva je pod slovenskou vládou.

Jedno jádro ruského národního života Makovica je pod Slovenskem, druhé jádro Tomiraja je vrženo v nevolnictví rumunské. V středisku t. j. v Užhorodu uhnízdili se Maďaři a jiní nespolehliví živlové, kteří jsou schopni na dlouhou dobu překážeti svobodnému rozvoji karpatsko-ruského národa a znemožniti rozvoj pravdu srdečným vztahům naší inteligence k bratřím a českým úředníkům.

Karpatoruský národ, rozčleněný na tři části, není s to, aby vystupoval jednomyslně: jednak ve společné práci s českým úřednictvem, jednak v boji proti maďaronstvu. Lid nechápe, proč má býti rozdělen na tři části a maďarští agitátoři zlomyslně ukazují na naši bezvýchodnou situaci.

Jsme plně spokojeni a souhlasíme s jmenováním zatímního správce Karpatské Rusi, poněvadž spatřujeme v něm osobnost, která musí vnuknouti úctu ke všem zákonům a nařízením vlády Republiky, ale nikterak nesouhlasíme s jmenováním t. zv. „Direktoria“.

Direktoria není nám třeba, poněvadž máme úplně nezávislého činitele pro kontrolu správné administrace země: Ústřední Ruskou Národní Radu, která těší se naší plné důvěře a je ochotna každým okamžikem vyjíti vstříc správci, poněvadž se těší bezpodmínečné autoritě mezi obyvatelstvem Karpatské Rusi.

Zde sluší se ukázati na bezvýchodnou situaci obyvatelstva volovského a siněvyrského kraje marmarošské župy, do nichž je zabráněn přístup Rumunskem. Tyto obce octly se v těžké nouzi a umírají hladem.

Na základě výše zmíněného žádáme jménem všech rolníků Karpatské Rusi:

1. Přesného vytčení hranic na podkladě etnografického stavu.
2. Okamžitého odstranění Direktoria, škodlivého vzájemnému dorozumění se našeho národa s československým národem a vládou a okamžitého potvrzení Statutu Ústřední Ruské Národní Rady.
3. Žádáme okamžité okupace československými vojsky části Karpatské Rusi zabrané Rumuny, a není-li to zatím možné, aby bezodkladně bylo zakročeno a dodány byly potraviny a šat odříznutým částem marmarošského údolí řeky Agy (obcím volovského a siněvyrského kraje).

Velmi důležitou úlohu v snahách našeho lidu hraje pozemková otázka. Tak zvaná komasace byla v mnohých vesnicích provedena zcela nespravedlivě maďarskými úřady. Chudý mužík dostal nejhorší půdu a statkářovi byla přidělena nejlepší země. Mimo to od doby provedení komasace počet obyvatelstva vzrostl a na přidělich jednotlivých rodin hospodaří dnes namnoze 5 – 6 rodin a když tato půda každým dědictvím se dělí, tu potomci zámožného rolníka jsou nuceni hospodařiti na 1 – 2 jitrech půdy, což při nedostatku mimořádného výdělku přimělo mnohé k vystěhovalectví do Ameriky.

Zde může přinést kladný výsledek pouze nejradikálnější způsob pozemkové reformy. Nedostatkem země trpí v Karpatské Rusi výmínečně ruský lid, poněvadž hornaté kraje země jsou osídleny Rusy. Radostně přijali jsme zprávu, že vláda hodlá chopiti se radikálního způsobu pozemkové reformy a že program naší Rady v mnohém shoduje se s vládním programem.

Ohromné procento půdy v Karpatské Rusi je vlastnictvím osob, které nezabývají se zemědělstvím a které pronajímají svou půdu obchodnickým vykořisťovatelům, hospodářství pak spravované vlastníkem přináší komicky nízké důchody. Pronajatá půda obyčejně není obdělávaná nájemci, nýbrž mužíky téže vesnice za lichvářských podmínek. V Karpatské Rusi vznikla zvláštní pozemková lichva, plnící neuvěřitelnou měrou kapsy židovských lichvářů. Náš názor na pozemkovou otázku jest, že úrodná půda musí náležeti zemědělcům, třeba jen naléztí zákonné osnovy, podle nichž dál by se přiděl půdy lidu tak, aby půda stala se jeho majetkem. Na konec nelze nevzpomenouti peněžní otázky, která bohužel není dosud u nás řešena. Východně od Uže jsou dosud v oběhu peníze nekolkované, většinou falešné a nikdo neodvažuje se je přijímati, což brzdí veškerý obchodní ruch. O podvodech netřeba mluvíti.

Naše požadavky v otázce pozemkové a finanční jsou tyto:

1. Žádáme, aby ruskému obyvatelstvu dostalo se zákonnou cestou přidělu dobré půdy, a než to bude provedeno, aby okamžitě byly pronajaty arondované latifundie přímo zemědělcům.

2. Žádáme socialisaci pastvišť a organisaci intenzivního chovu dobytka.

3. Socialisaci lesů a organisaci intenzivního lesního hospodářství.

4. Organisaci hornictví.

5. Žádáme, aby bylo učiněno preventivní opatření zemědělců zrnem a jarním ovsem.

6. Definitivní řešení finanční otázky.

Řešení národnostně-kulturní otázky je neméně důležité, poněvadž na správném rozřešení jejím závisí nejen národní prestiž ruského a českého národa, leč i upevnění slovanské hegemonie na tomto byt' malém, ale zcela důležitém úseku slovanské země.

(Výťah.) Dokud Rusko bylo mocné svými vojsky, doufali jsme v jeho pomoc, avšak okolnosti se změnily a my jsme se přesvědčili, že jedinou naší spásou je připojení našeho území k Československé republice. Vždyť jsme byli v úzkých kulturních stycích s Ruskem, ovšem následkem maďarské persekuce nemohli jsme udržeti krok s jeho duševním rozvojem.

Naše inteligence, byt' nečetná, vždy pevně hájila jednotnost ruské kultury a ruského národa. Naši spisovatelé snažili se psátí ruským jazykem a naši inteligenti snažili se mluvití a zdokonalití se v ruském jazyku.

Jsou však v nové době jistí separatisté. Ale většinou sloužili maďarské věci.

Nevzpíráme se kultuře západních Slovanů, ale přejeme si kulturního a národního sjednocení a velkým ruským národem.

Ale, co se děje dnes v školské otázce, vzbuzuje v nás nedůvěru a rozčarování. Místo spisovného ruského jazyka zaveden je v našich školách nově vymyšlený „rusínský“ jazyk. Naši učitelé jsou většinou ukrajinští separatisté, přišli z Haliče, usilující vytvořití nový „rusínský jazyk“. Jak je to možné, že nyní vláda bratrského slovanského jazyka nařizuje, abychom se učili novému „ukrajinsko-rusínskému jazyku“?

Žádáme důrazně, abychom byli uznáni za Rusy, aby naše děti učily se rusky a ruskému jazyku, aby po sloučení škol byli vzdělanými Rusy.

Nedopustíme, aby někdo měnil gramatická a syntaktická pravidla ruského jazyka.

Třeba vzpomenouti i učitelů státních škol, z nichž mnozí, absolvovavše vyšší pedagogickou školu a pozbyvše svých diplomů, ocitli se v bezvýhodném postavení. Třeba, aby tito učitelé byli na státní účet znovu přezkoušeni a aby se jim dostalo přiměřeného platu.

Kažení ruského jazyka pokračuje. Haličtí Lži-Ukrajinci sedí v úřadech a fabrikují školní knihy v duchu jazyka ukrajinského separatismu. Nechápe me takové politiky, která v Karpatské Rusi může véstí k bezmeznému zlu, a vysvětlujeme si jí špatnou informací pražské vlády.

Důležitou je také otázka církve, která byla u nás vždycky národní. Na biskupských stolcích sedí dosud dva maďaroni kompromitovaní před národem, který chce namnoze přestoupití k pravoslaví, což by mu mělo býti umožněno.

Palčivou je také otázka hmotné existence duchovenstva. Národ nepřeje si platit „kobliny“ a „rokoviny“ a je třeba, aby duchovenstvo bylo materiálně zajištěno tím, způsobem, že by mohlo vyučovati ve školách.

Proto žádáme:

1. Slavnostní prohlášení vládních kruhů o existenci ruského národa nebo prohlášení, že ani prezident ani vláda nemohou se vměšovati do národních kulturních věcí naší Rusi.

2. Aby zdejšímu rodáku dru. Alexandru Bezkydovi bylo uděleno plné právo určití nutné učitelské síly.

3. Odstranění všech učitelů haličských Ukrajinců.

4. Vyučování na nižších školách v místním ruském nářečí, místními lidmi.

5. Na měšťanských a středních školách nechť se učí spisovnou ruštinou.

6. Odmaďarštění naší národní ruské církve.

7. Zrušení „koblin“ a „rokoviny“ a poskytnutí náhrady duchovenstvu za úbytek tím vzniklý.

8. Nechť jsou učiněny všechny kroky k odstranění nezaměstnanosti.

To jsou požadavky, jimiž doplňujeme svůj protest ze dne 11. prosince r. 1919, podaný ministerskému předsedovi Tusarovi a panu předsedovi Národního shromáždění.

III.

K závěru nemůžeme přejítí mlčením nouzi našeho lidu ve Verchovině. Lid v horách hladoví, děti není čím obléci a čím nakrmiti. Nutná je tu okamžitá pomoc.

Vysoce vážený pane presidente!

V tomto chaosu pojednou zazněla výzva vlády k volbám do sněmu. Přišla tak náhle, že nebylo nám možno na volby se připravit. Budou-li provedeny, dopadne to tak, že to bude výsměchem karpatoruskému národu. Překážky spravedlivého provedení parlamentních voleb jsou tyto:

1. Vesničtí starostové a notáři zůstali na svých místech a okresní náčelníci třeba nově naznačení, dostávají zprávy od těchto starostů nebo od židovsko-maďarské inteligence.

2. Národ hladoví a nemůže v zimní době běhati bez obuvi a šatu za reklamacemi k úřadům.

3. Železná dráha funguje velice špatně, pošta dochází jenom do nej-

bližších míst podél trati. Za takových okolností není možno řádně organisovati lid, v němž soustavně působí maďarští agitátoři, poukazující na neutěšené poměry naší země. Podle našeho mínění bylo by záhodno nejprve přistoupiti k volbám obecním, k volbám ve vesnicích, a sice ve druhé polovině dubna, a potom bylo by záhodno provésti volby notářů. Teprve tehdy mohlo by se pomýšleti na sepsání seznamu voličů. Prosíme o splnění všech našich zmíněných požadavků, jakož základních podmínek svobodného demokratického rozvoje naší autonomní Rusi a jakožto záruky k vzájemnému dorozumění obou našich slovanských zemí.

PROKLAMACE GENERÁLA HENNOCQUA

Proklamace

Jménem a z rozkazu vlády republiky Československé, jako nejvyšší velitel Podkarpatské Rusi, věděti dávám a vyhlašuji:

Staleté tužby potlačovaných národů splněny.

Podkarpatská Rus je svobodna a republika Československá přistupuje k tomu, aby bez průtahů, dříve než bude zvolen sněm, položila základ k autonomní správě Podkarpatské Rusi v oněch oborech, o kterých přísluší podle smlouvy pařížské národu samosprávně rozhodovati.

Proto v stálé péči o blaho autonomního území a postupujíc v duchu převzatých závazků se vláda Československé republiky rozhodla vydati Generální statut pro organizaci a správu Podkarpatské Rusi!

Po zralé úvaze povolala vláda Československé republiky pro správu Podkarpatské Rusi administrátora a očekává, že vynikající vlastenci, účastníci se správy v direktoriu, budou ho ze všech sil podporovati v jeho nesnadném úkolu.

Generální statut zní:

Generální statut pro organizaci a administraci Podkarpatské Rusi, přičleněné pařížskou konferencí republiky Československé.

Vláda po předchozích poradách s čelnými občany a představiteli lidu Podkarpatské Rusi podává následující hlavní zásady pro organizaci a administraci Podkarpatské Rusi:

I.

Na pařížské konferenci mírové byla přijata následující smlouva mezi pěti velmocemi a Československou republikou:

(Následuje doslovný překlad čl. 10 – 13. menšinové st. germainské smlouvy: číslovány jsou však tyto články nikoliv podle originálu, nýbrž od 1. do 4.)

II.

Teritoriální komise mírové konference v Paříži stanovila hranice tímto způsobem:

a) Demarkační linie mezi Slováky a Rusíny jde přímo od města Čapu (Csap) k severní části města Užhorodu (Ungvár) tak, že železnice zůstává u Slovenska. Užhorod u Rusínska a odtud podle řeky Uže (Ung) ku Karpatům. Veškeré území na východ od této linie budiž považováno za autonomní Rusínského území.

b) Jižní hranice autonomního Rusínského území byla určena mírovou konferencí tak, že hranice proti Maďarsku probíhá od Čapu na jih. Železnice od Čapu zůstává na Rusínském území až k Marmarošskému Sihotu, jenž připadá Rumunsku; dále hranice jen částečně podle Tisy na východ k hranici severní, která odpovídá hranici mezi bývalými Uhrami a Haličí.

c) Protože část rusínského lidu tvoří na slovenském území určeném mírovou konferencí minoritu, vláda československá doporučila představitelům obou národů, aby o eventuální přičlenění částí souvisícího rusínského území k autonomnímu území se dohodli.

III.

Název a jazyk.

1. Až do právoplatné úpravy zvoleným sněmem budiž užíváno historického názvu „Podkarpatská Rus“, vedle toho lze užívatí také názvu „Rusínsko“.

2. Ve školách lidový jazyk bude jazykem vyučovacím, jakož oficiálním jazykem vůbec.

Buďtež co nejdříve organisovány nutní rusínské školy. Rusínský jazyk jest vyučovacím jazykem v prvých třídách a postupuje ve třídách vyšších škol. Pro přechodnou dobu na posavadních školách maďarský jazyk se ponechává ve vyšších třídách; rusínskému jazyku však se učí obligatorně.

Školy minority maďarské jsou chráněny jako všechny minority v republice minoritním ustanovením mírové konference a zákona a nařízením republiky.

IV.

Aby v zemi zavládl pořádek a aby základy nové státní a autonomní administrativy byly položeny, vláda podle článku I. uvedené Smlouvy ustanovuje zatímně Administrátora, jemuž nutný počet úředníků bude přikázán. Vláda jmenuje zatímní rusínské autonomní direktorium. Direktorium bude poradním sborem pro zákonodárství a správu ve všech jazykových, školských a náboženských otázkách, jakož i otázkách místní správy. Poradní činnost direktoria vztahuje se také na jmenování a odvolání všech úředníků a zaměstnanců pověřených exekutivou a správou vyjmenovaných záležitostí. Tito úředníci budou jmenováni administrátorem a budou jemu podřízeni a odpovědni.

Neshodnou-li se administrátor s direktoriem v nějaké záležitosti v předchozím odstavci zmíněné, záležitost ta bude předložena presidentu republiky aneb nějaké jiné osobě, vyjma administrátora, kterou by president pokládal za vhodnou a na kterou by přenesl tuto moc. Rozhodnutí presidentovo neb oprávněných zástupců bude konečné a závazné. Do tohoto rozhodnutí sporná záležitost bude pokládána za nevyřízenou.

Direktorium se ustanoví podle odborů. Direktorium může býti slyšeno také při řešení společných státních otázek.

Direktoriu budou síly potřebné k vedení jeho agendy přikázány administrátorem.

Úřad administrátora a autonomního direktoria přestane, až rusínská autonomní konstituce, zakládající se na ustanoveních pařížské konference, vejde v život. Volby členů do Sněmu rusínského budou konány nejpozději do 90 dní po volbách do všeobecného Národního shromáždění republiky Československé.

Funkce administrátora a direktoria jsou dočasné a provisorní; jejich práva a závazky nebudou nikterak praejudiciemi pro budoucnost.

Rusínsko bude míti své zvláštní veřejné finance. Do definitivního upravení stát hradí výlohy správy; výlohy ty budou zvláště účtovány.

Užhorod, dne 18. listopadu 1919.

Vrchní velitel Podkarpatské Rusi:
Generál Hennocque v. r.

Z rozkazu ministra vnitra kontrasignoval:
Dr. Brejcha v. r., jako administrátor

ZMĚNA GENERÁLNÍHO STATUTU

Čís. 356.

Nařízení vlády republiky Československé ze dne 26. dubna 1920, o změně generálního statutu Podkarpatské Rusi.

Na základě § 3, odst. 8., zákona ze dne 29. února 1920, č. 121 Sb. z. a n.,
nařizuje se:

§ 1.

V čele Podkarpatské Rusi je prozatímní guvernér jmenovaný presidentem Československé republiky k návrhu vlády na dobu, nežli se ustanoví sněm Podkarpatské Rusi.

Prozatímní guvernér složí do rukou presidenta republiky slib tohoto znění: „Slibuji na svou čest a na své svědomí, že budu svědomitě a nestranně konati své povinnosti a budu šetřiti ústavních a jiných zákonů.“

§ 2.

Do působnosti guvernéra Podkarpatské Rusi přísluší:

1. zastupovati Podkarpatskou Rus při jednáních s vládou;
2. podle dalších ustanovení tohoto nařízení řídit jednání guberniální rady;
3. podepisovati nařízení a výnosy povahy normativní, vydávané civilní správou pro celé území Podkarpatské Rusi;
4. k návrhu příslušného referenta, podepsanému též viceguvernérem;
 - a) jmenovati zaměstnance z oboru církevní a místní správy, pokud jmenování (nebo volba) nespadá v oprávnění presidenta republiky nebo autonomních činitelů (obcí, měst, církví a pod.);

b) jmenovati osoby učitelské škol nestátních;

c) prováděti jmenování i povýšení soudců a úředníků státních až včetně do VII. tř. hodnostní s platností provisorní pro území Podkarpatské Rusi, pokud jde o úředníky civilní správy, tudíž s vyloučením zaměstnanců úřadů, které nepodléhají civilní správě, jako úřady celní, poštovní, železnice a j.;

d) předkládati vládě návrhy na povýšení a jmenování ostatních soudců a státních úředníků civilní správy a úřadů podřízených.

5. Má právo vyžádati si ústní nebo písemné zprávy od viceguvernéra a jeho prostřednictvím od jednotlivých referentů civilní správy ve všech věcech týkajících se Podkarpatské Rusi.

6. Civilní správa má povinnost sděliti guvernérovi všechna zamýšlená závažnější vládní opatření, zejména, jsou-li povahy politické. Guvernér má právo zastaviti opatření viceguvernéra, o kterých se domnívá, že odporují ústavní listině neb jiným zákonům neb poškozují zájem Podkarpatské Rusi, a vyžádati si v každém takovémto případě rozhodnutí vlády. Viceguvernér v tom případě učiní jen neodkladně prozatímní opatření pod vlastní odpovědností.

§ 3.

Viceguvernér, jež jmenuje president republiky k návrhu vlády, zastupuje guvernéra, je-li guvernér nemocen, nepřítomen nebo zaneprázdněn, nebo je-li místo jeho dočasně neobsazeno.

Jest bezprostředním představeným všech referentů civilní správě Podkarpatské Rusi přidělených a úřadů i ústavů civilní správě přičleněných a podřízených a zprostředkuje styk mezi těmito úřady a vládou.

Spolupodepisuje všechny úřední akty guvernérovy.

Kdyby v jakékoliv otázce nebylo docíleno shody mezi guvernérem a viceguvernérem, předloží se věc k rozhodnutí vládě.

Je-li viceguvernér nemocen, nepřítomen nebo zaneprázdněn, nebo je-li místo jeho dočasně neobsazeno, zastupuje jej konceptní úředník civilní správy hodnostní třídou nejvyšší.

§ 4.

Guberniální rada skládá se z guvernéra jakožto předsedy, z 10 členů volených a 4 členů jmenovaných vládou.

Členem guberniální rady může býti volen neb ustanoven, komu přísluší právo voliti do poslanecké sněmovny Národního shromáždění, dosáhl-li věku 26 let.

§ 5.

Volba deseti členů guberniální rady koná se po jednom tímto způsobem: Viceguvernér svolá k volbě všechny starosty, z každého volebního okresu. Volbu řídí viceguvernér anebo zástupce jím ustanovený.

K platnosti volby je zapotřebí přítomnosti alespoň jedné třetiny všech starostů toho kterého volebního obvodu.

Souhlasí-li nadpoloviční většina přítomných, koná se volba dle rozhodnutí funkcionáře volbu řídícího povstáním nebo zdvižením ruky; jinak koná se volba hlasovacími lístky.

Zvolen jest ten, kdo obdržel nadpoloviční většinu hlasů přítomných.

Nedosáhne-li se tohoto výsledku při prvním hlasování, hlasuje se stejným způsobem po druhé. Nedosáhne-li se ani nyní výsledku, koná se volba užší mezi dvěma osobami, které při prvé volbě dosáhly nejvíce hlasů.

Má-li několik osob stejný počet hlasů, rozhodne los, kdo se má do užší volby pojmouti.

Při užší volbě zvolen jest ten z obou kandidátů do užší volby pojatých, který dosáhl většího počtu hlasů. Při stejném počtu hlasů rozhodne los.

Nesejde-li se k volbě dostatečný počet pozvaných starostů, buďtež svolání všichni starostové k volbě nové, která se vykoná platně za každého počtu přítomných.

Současně s členy rady volí se stejným způsobem náhradník každému z nich.

Volební obvody a další podrobnosti řízení upraveny budou po slyšení guvernéra zvláštním nařízením.

§ 6.

Čtyři členy guberniální rady jmenuje vláda vyžádavší si návrhy guvernéra.

§ 7.

Sídlem guberniální rady jest Užhorod. Dle potřeby může však býti svolána i do jiného místa.

§ 8.

Guberniální rada schází se na pozvání guvernéra alespoň jednou za měsíc. Guvernér jest však oprávněn podle potřeby svolati schůze častěji; jest povinen svolati schůzi do 14 dnů, žádá-li za to alespoň pět členů volených, nebo tři členové vládou jmenovaní, udávající, o čem se má jednati.

Schůze svolána budiž alespoň osm dní předem a budiž zároveň všem členům ohlášeno, o čem se má jednati.

§ 9.

Guberniální rada může platně jednati a se usnášeti, je-li mimo guvernéra a viceguvernéra přítomno alespoň pět členů volených a dva členové vládou jmenovaní.

Nesejde-li se počet členů právě uvedený, budiž svolána do osmi dnů schůze nová, při kteréž stačí i menší počet členů.

§ 10.

Z referentů přidělených civilní správě mají právo a povinnost účastniti se jednání s právem hlasovacím referenti politický, finanční a kulturní, mimo to určuje viceguvernér od případu k případu další referenty, nejvýše tři, kteří mají právo hlasovací; ostatní referenti mohou se zúčastniti jednání s hlasem poradním.

§ 11.

Jednání guberniální rady řídí guvernér a v jeho zaneprázdnění viceguvernér.

Předměty dané na pořad jednání z podnětu vlády, guvernéra nebo viceguvernéra mají přednost. Po jejich projednání mohou členové podávati vlastní návrhy a dotazy ve všech věcech týkajících se Podkarpatské Rusi. Schůze guberniální rady jsou neveřejné.

§ 12.

K platnosti usnesení jest třeba, aby pro návrh hlasovala nadpoloviční většina přítomných členů s hlasem rozhodujícím. Předseda nehlasuje, pouze v případě rovnosti hlasů rozhoduje hlasem svým.

§ 13.

Podrobnosti upraveny budou v rámci tohoto nařízení jednacím řádem, na kterém se usnese guberniální rada a který musí býti schválen vládou.

Pro dobu, než tento jednacím řád bude usnesen a schválen, vydá vláda vylslechnuvší guvernéra prozatímní jednacím řád.

§ 14.

Členové volení a vládou jmenovaní mají nárok na cestovné a stravné, jako státní úředníci VI. tř. hodnostní.

§ 15.

Guberniální rada jest příslušná jednati o všech věcech Podkarpatské Rusi se týkajících, které jí vládou, guvernérem nebo viceguvernérem k vyjádření budou předloženy. Zejména buďtež guberniální radě předložena všechna nařízení a výnosy normativní povahy civilní správy Podkarpatské Rusi. V náležitých případech mohou však vydány býti nařízení nebo výnos normativní povahy i před slyšením rady. V tom případě buďtež předloženy guberniální radě k vyjádření dodatečně.

§ 16.

Členství v radě guberniální pozbývá člen ztrátou volitelnosti (§ 4).

Vláda jest oprávněna, vyslechnuvši dle možnosti guvernéra, guberniální radu rozpustiti nebo jednotlivé členy její, kteří své povinnosti zanedbávají, zbaviti jejich funkce.

V případě rozpuštění učiní vláda vyslechnuvší guvernéra opatření nutná k tomu, aby do dvou měsíců dosazena byla nová guberniální rada.

Za člena funkce pozbyvšího budiž povolán náhradník a, pokud ho není, nový člen způsobem, jakým byl povolán člen funkce pozbyvší.

§ 17.

Tímto prozatímním statutem doplňuje a mění se generální statut pro organizaci a administraci Podkarpatské Rusi, č. 26.536/19 m. r.

Ustanovením guberniální rady podle tohoto prozatímního statutu zanikne působnost dosavadního direktoria.

Rovněž působnost administrátora zaniká.

Tusar v. r.

Švehla v. r.

Sonntag v. r.

Dr. Beneš v. r.

Dr. Veselý v. r.

Habrman v. r.

Staněk v. r.

Prášek v. r.

Klofáč v. r.

Dr. Šrobár v. r.

Dr. Heidler v. r.

Dr. Winter v. r.

Dr. Hodža v. r.

Hampl v. r.

NÁVRH ZÁKONA O AUTONOMII

K čís. 44.716/1921/3.

Zákon o autonomii Podkarpatské Rusi.

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

I. Všeobecná ustanovení.

§ 1.

Podkarpatská Rus, jež se podle smlouvy mezi čelnými mocnostmi spolejnými a sdruženými a Československou republikou podepsané v Saint-Germain en Laye dne 10. září 1919, dobrovolně připojila k republice Československé, jako její nedílná součást, tvoří podle § 3. ústavní listiny jako nedílná součást jednotného a nedílného území republiky Československé samosprávné území, jemuž propůjčuje se podle následujících ustanovení nejširšího autonomie slučitelná s jednotností republiky Československé.

§ 2.

Hranice Podkarpatské Rusi určuje zákon Národního shromáždění, který tvoří součást ústavní listiny (§ 3. odst. 9. ústavní listiny).

§ 3.

Hlavním městem Podkarpatské Rusi jest Užhorod.

Barvy Podkarpatské Rusi jsou: modrá, žlutá, bílá a červená.

Ústřední pečeť obsahuje celý znak Podkarpatské Rusi. Podrobnosti praporu a pečetě budou stanoveny vládním nařízením.

§ 4.

Podkarpatská Rus jest podrobena všem zákonům, nařízením a ustanovením od příslušných orgánů republiky Československé vydaným, pokud zákony, nařízení a ustanovení ta nenařizují jinak.

Podkarpatská Rus tvoří zejména s ostatním územím Československé republiky jednotné celní a hospodářské území.

II.

Zastoupení Podkarpatské Rusi v Národním shromáždění.

§ 5.

Podkarpatská Rus jest zastoupena v Národním shromáždění Československé republiky 9 poslanci ve sněmovně poslanecké a 4 senátory v senátu.

Kdo má právo do Národního shromáždění voliti a volenu býti a jak se volba provádí, ustanovuje ve smyslu § 3. odst. 5 ústavní listiny zákon ze dne 29./2.1920, č. 123 Sb. z. a n., kterým se vydává řád volení do poslanecké sněmovny a zákon ze dne 29./2.1920, č. 124 Sb. z. a n. o složení a pravomoci senátu.

Poslanci (senátoři) ti mají v každém směru stejná práva a povinnosti jako ostatní členové Národního shromáždění.

III.

Sněm Podkarpatské Rusi.

a) Složení.

§ 6.

Sněm Podkarpatské Rusi skládá se ze 45 poslanců, kteří jsou voleni všeobecným, rovným, přímým a tajným hlasovacím právem podle zásady poměrného zastoupení. Volby konají se v neděli.

§ 7.

Kdo má do sněmu právo voliti, a kdo může býti do něho volen, jakož i jak

se volba provádí, upravuje zákon N. S. (volební řád do sněmu Podkarpatské Rusi).

Působnost volebního soudu (zákon ze dne 29./2.1920, č. 125 Sb. z. a n.) vztahuje se i na volby do sněmu Podkarpatské Rusi.

§ 8.

Volební období sněmu činí 6 let.

§ 9.

Poslancem sněmu Podkarpatské Rusi býti nemůže, kdo jest členem Národního shromáždění, dále župané a okresní náčelníci.

Členové ústavního soudu, přisedící soudu volebního a členové župních zastupitelstev nemohou býti zároveň členy sněmu Podkarpatské Rusi.

§ 10.

President republiky svolává sněm Podkarpatské Rusi k zasedání zpravidla jednou do roka a zpravidla do hlavního města Podkarpatské Rusi (§ 3.)

§ 11.

President republiky má právo sněm ukončiti, odročiti nebo rozpustiti. Byl-li sněm rozpuštěn, aneb uplynulo-li volební období, buďtež nové volby vypsány do 60 dní.

V naléhavých případech může sněm odročiti i guvernér.

§ 12.

Poslanci sněmu Podkarpatské Rusi mohou se kdykoliv vzdáti svého mandátu.

§ 13.

Poslanci sněmu Podkarpatské Rusi nemohou vůbec býti stíháni pro své hlasování ve sněmu nebo ve výborech sněmovních pro výroky tam učiněné při výkonu mandátu podrobeni jsou jen disciplinární moci sněmu.

K jakémukoliv trestnímu nabo disciplinárnímu stíhání poslance sněmu Podkarpatské Rusi pro jiné činy nebo opomenutí jest třeba souhlasu sněmu. Odepřel-li sněm souhlas, jest stíhání navždy vyloučeno.

Toto ustanovení však nevztahuje se na trestní odpovědnost, kterou má poslanec sněmu jako zodpovědný redaktor.

Byl-li poslanec dopaden a zatčen při trestním činu samém, soud nebo jiný příslušný úřad jest povinen ihned oznámiti zatčení předsedovi sněmu. Žádá-li za to sněm, buď vazba zrušena.

§ 14.

Poslanci sněmu Podkarpatské Rusi mají právo odepřítí svědectví o věcech, jež jim byly svěřeny jako členům sněmu a to i když členy jeho býti přestali; vyňaty jsou případy, kde jde o svádění poslance k zneužití mandátu.

§ 15.

Poslanci sněmu Podkarpatské Rusi mají nárok na náhradu, kterou stanoví sněm zákonem.

§ 16.

Poslanci sněmu vykonávají svůj mandát osobně a nesmějí od nikoho přijímati příkazů.

Nesmějí se obracet k veřejným úřadům ku podpoře osobních zájmů stran; toto ustanovení nevztahuje se však na poslance, pokud takovéto zakročování u úřadů patří jen k výkonu jich pravidelného povolání.

V prvé schůzi sněmu jíž se účastní, vykonávají tento slib:

„Slibuji, že budu věren republice Československé, jejíž nedílnou součástí jest Podkarpatská Rus, a že budu zachovávatí zákony a mandát svůj zastávati dle svého nejlepšího vědomí a svědomí.“

Odepření slibu nebo slib s výhradou má bez dalšího v zápětí ztrátu mandátu.

§ 17.

Vykonal-li zaměstnanec ve státních službách, byv zvolen do sněmu Podkarpatské Rusi, slib jako poslanec, dává se, pokud je členem sněmu, na dovolenou, má tu dobu nárok na své stálé požitky služební mimo přídavek místní nebo činovní, jakož i nárok na časový postup. Vysokoškolská profesora mají nárok na dovolenou, používají-li toho práva, platí o nich totéž, co o ostatních státních zaměstnancích.

Jiní veřejní zaměstnanci mají, pokud jsou členy sněmu, nárok na dovolenou.

Členové sněmu mohou býti ustanoveni placenými státními zaměstnanci teprve rok po tom, co přestali býti poslanci; ustanovení toto nevztahuje se na ministry a guvernéra. Časové obmezení jednoho roku v předešlém odstavci uvedené nevztahuje se na poslance, kteří byli státními zaměstnanci, než-li byli zvoleni do sněmu Podkarpatské Rusi, pokud zůstanou v témže oboru služby.

b) Působnost.

§ 18.

Sněm Podkarpatské Rusi jest příslušným usnášeti se:

I. o zákonech, jež mají v území Podkarpatské Rusi upravovati:

a) věci jazykové, též užívání jazyků při soudech, úřadech, ústavech, podnikcích, orgánech, státních úřadech, samosprávných sborech, zastupitelských a korporacích veřejných tohoto území a pro vzájemný styk mezi sebou.

Soudy, státní úřady, ústavy, podniky, orgány jsou však povinny ústní i písemná podání učiněná v jazyku československém přijímati i v témž jazyku je vyřizovati, také v tomto jazyku se stranami jednati a jeho i při zevních označeních užívati. Rovněž budiž i ve veřejné službě dopravní užíváno také jazyka československého.

Samosprávné úřady, zastupitelské sbory a veškeré veřejné korporace v území tomto jsou povinny přijímati ústní i písemná podání učiněná v jazyku československém a je vyřizovati;

Ve schůzích a poradách jejich jest možno také tohoto jazyka užívati.

b) věci vyučovací, to jsou věci související s vyučováním kdekoli konaným, zejména ustanovení o organizaci školství, o zařizování škol všeho druhu, o dozoru ke školám, o právních svazcích učitelstva a zaměstnanectva všeho druhu ve školách ustanoveného, o vyučování a docházce školní a o úhradě příslušného nákladu;

c) věci náboženské a náboženských společností, zejména úprava poměrů náboženských společností ke státu a k jiným veřejným korporacím mezi sebou, k jejich členům a členů těch mezi sebou;

d) místní správu, t. j. poměry obcí (jako jest obecní zřízení, volební úřad do obcí, působnost obecní).

II. o zákonech, v jiných věcech, které by naň přenesly zákony Československé republiky.

V tomto směru přenáší se na sněm Podkarpatské Rusi právo upravovati:

1.) chudinství, potírání žebráctví a tuláctví,

2.) záležitosti zemědělské, to jsou věci, jež mají za předmět zemědělskou a lesní výrobu a zpracování a používání země jí věnované jako lesnictví, honba, rybářství, pěstování dobytka, ochrana polního majetku, potírání zemědělských a lesních škůdců, menší meliorace a regulace, hrazení bystřin, úprava požitků z pastvy a lesů, dále vyvazování, úprava agrárního zřízení, agrární operace, organizace zemědělského úvěru, organizace zemědělského stavu, úprava poměrů zemědělského dělnictva;

8) Reforma pozemková. bez ohledu na Rusy a Polky

9) Madarština: nemáme lepší řešení

10) Uranis rokována kollektiva.

zjed (konejška: až bude plác)

11) Církev = pamtáhat kněží^{uv} m^v r^u tím

12) Důdjet. důjka nedám.

13) žádní obyčejní cenzurování.

14) 2 automobily.

15) Fabrika do Moravy předložena (dobře - ale na místo něco jiného.

16) Kursy notariáta - 100 Marken!

3.) zřizovati a organisovati ústavy veřejně prospěšné, zejména veřejné stavby, pokud náklad se má hraditi z prostředků Podkarpatské Rusi.

4.) veřejné silnice a cesty mimo komunikace státní.

Sněm Podkarpatské Rusi může se však usnėti, aby některá ze záležitostí předmět zákonodárství pod č. II. 1 až 3 uvedených byla projedávána v Národním shromáždění, tu přechází pro tento případ zákonodárství o tomto předmětu na Národní shromáždění.

Ve všech jiných věcech vykonává moc zákonodárnou pro území Podkarpatské Rusi Národní shromáždění, jež však může svěřiti sněmu Podkarpatské Rusi, aby v rámci zásad zákonem Národního shromáždění vydaných určité otázky toho kterého zákona sám svým zákonem upravil.

Osnovy zákonů mohou vycházeti buď od vlády nebo od sněmu. Ke každému návrhu zákona podanému členem sněmu buď přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

§ 19.

Ke každému zákonu (§ 18) jest třeba souhlasu presidenta republiky. Souhlas ten projevuje president republiky svým podpisem po návrhu vlády, které buď uvedená osnova zákona guvernérem předložena. Osnovy zákonů, k nimž president odepřel souhlas, nesmějí býti v témže zasedání znovu podány.

Zákony sněmu presidentem podepsané buďtež spolupodepsány podle poukazu vlády guvernérem (§ 30).

§ 20.

K platnosti § 18 jest třeba, aby byl vyhlášen ve zvláštní sbírce zákonů a nařízení Podkarpatské Rusi (§ 3, odst. 4, ústavní listiny). Než-li vydá o ní sněm Podkarpatské Rusi podrobnější předpisy, přísluší vládě, aby zavedla a upravila sbírku tu nařízením.

Zákony vyhlášují se touto větou: Sněm Podkarpatské Rusi usnesl se na tomto zákoně, se kterým president republiky projevil souhlas.

§ 21.

Sněm Podkarpatské Rusi jest oprávněn činiti návrhy:

1.) o věcech uvedených zákony republiky Československé, pokud se zvláště dotýkají prospěchu Podkarpatské Rusi;

2.) na vydání všeobecných zákonů a nařízení, jichž vyžaduje prospěch Podkarpatské Rusi;

3.) o všech věcech, o nichž se ho vláda dotázala.

§ 22.

Sněm Podkarpatské Rusi volí si předsednictvo (§ 3 odst. 3 ústavní listiny).

§ 23.

Zástupci vlády, guvernér a s jeho svolením i členové guvernerského úřadu mají právo účastniti se kdykoliv schůzí sněmu i všech jeho výborů i budiž jim uděleno slovo kdykoli za to žádají.

§ 24.

Sněm může se usnésti, aby se guvernér do schůzí sněmu dostavil a objasnění a vysvětlení podal.

§ 25.

Sněm jest oprávněn ve věcech, jež se týkají jeho působnosti, v mezích jednacního řádů (§ 27) vznášeti na guvernéra dotazy a interpelace, žádati od něho zpráv o došlých peticích a usnášeti se na resolucích.

c) Jednání.

§ 26.

Sněm jest způsobilý usnášeti se, pokud není v tomto zákoně jinak stanoveno, za přítomnosti aspoň třetiny všech členů; ku platnosti usnesení jest třeba nadpoloviční většiny přítomných.

K usnesením, jež se dotýkají věcí náboženských nebo jazykových (§ 18) a k usnesení o vznesení adresy k vládě (§ 30), jest potřebí aspoň 2/3 všech poslanců, aspoň 2/3 většiny hlasů a hlasování podle jmen.

§ 27.

Jakým způsobem projednává sněm věci do působnosti jeho náležející a jak se volby sněmu příslušející provádějí, určuje jednací řád, na kterém se usnáší sněm zákonem. Do té doby platí pro jednání řád, který vydá vláda nařízením.

IV. Moc výkonná.

§ 28.

Veškerou moc výkonnou i soudnictví, pokud podle platných předpisů není

nebo nebude přenechána obcím nebo jiným samosprávným korporacím a sborům, vykonávají v zásadě orgánové státní.

§ 29.

V čele správy Podkarpatské Rusi jest guvernér (§ 3 odst. 6. ústavní listiny), který sídlí v hlavním městě Užhorodě § 3. Guvernér jest jmenován presidentem republiky po návrhu vlády a může býti stejným způsobem kdykoli odvolán, jest státním úředníkem. Požitky a služební jeho poměry budou upraveny zvláštními předpisy.

§ 30.

Guvernér:

a) zastupuje v oboru své působnosti Podkarpatskou Rus, uvnitř republiky podepisuje listiny jménem Podkarpatské Rusi vydané, jest výkonným orgánem sněmu a provádí zákony a usnesení, jež sněm Podkarpatské Rusi v mezích své příslušnosti řádně učinil a vydává k nim prováděcí nařízení, jež sám podepisuje, rovněž spravuje jmění, ústavy, podniky a fondy Podkarpatské Rusi. Za zákonnost své účinnosti jest odpověden jak vládě republiky Československé, tak i sněmu Podkarpatské Rusi. Sněm uplatňuje tuto zodpovědnost guvernérovu adresou k vládě (§ 26), k níž jest vláda povinna odpověděti do 3 měsíců.

b) v **ostatních** věcech jest vrchním orgánem správy Podkarpatské Rusi, pokud správa ta není platnými předpisy svěřena úřadům a orgánům jiným.

Z důvodů rychlé a účelné správy bude guvernér až do další jinaké zákonu Národního shromáždění vyhrazené úpravy vyřizovati věci, jež podle platných předpisů patří do působnosti ministerstva vnitra a ministerstva školství a národní osvěty, ministerstva zemědělství, ministerstva veřejného zdravotnictví a sociální péče, jménem těchto ministerstev, šetře při tom pokyny jemu těmito ministerstvy dané a jest jim z této činnosti zodpověden. Vláda může však ze závažných důvodů za souhlasu presidenta republiky některé z těchto práv nařízením opět příslušnosti ministerstev vyhraditi. Nařízení to buď sděleno Národnímu shromáždění v nejbližším jeho zasedání.

Pokud jde o věci patřící do působnosti jiných ústředních úřadů, může vláda až do jinaké, zákonu Národního shromáždění vyhrazené úpravy, nařízením guvernérovi svěřiti některá z práv jednotlivým ústředním úřadům příslušejících, aby je vykonával jménem a podle pokynů těchto úřadů, jsa jim za provedení zodpověden.

c) zastupuje vládu ve sněmu Podkarpatské Rusi, ač-li vláda jiného opatření neučiní a obstarává práce, jež mu vláda republiky výslovně svěří.

§ 31.

Práce do působnosti guvernérovy náležející obstarává pod řízením a zodpovědností guvernérovou státní úřad guvernérský, jemuž jsou přikázány potřebné síly konceptní, odborné, účetní, manipulační i zřízenecké.

Bližší předpisy o vnitřním jeho složení a úřadování stanoví jednacím řádem, který vydá po slyšení guvernéra vláda nařízením.

§ 32.

Funkcionáři Podkarpatské Rusi budou podle možnosti vybírání z jejího obyvatelstva (§ 3 odst. 7. ústavní listiny).

V. Hospodářství Podkarpatské Rusi.

§ 33.

Podkarpatská Rus může jako taková samostatně práv nabývatí a se platně zavazovati.

Sněm pečuje o zachování jmění Podkarpatské Rusi a jich ústavů, podniků a fondů, šetře při tom jejich účelu a věnování, vykonává vrchní dozor na správu jmění toho, spravuje dluhy Podkarpatské Rusi a pečuje o splnění dotyčných závazků.

Zákon Národního shromáždění určí, které jmění, ústavy, podniky a fondy budou odevzdány do vlastnictví neb správy Podkarpatské Rusi.

Zciziti, zastaviti nebo trvale zavázati jmění Podkarpatské Rusi nebo jejích ústavů, podniků a fondů lze pouze zákonem sněmu aneb na základě zmocnění zákonného. Totéž platí i o uzavření zápůjčky.

§ 34.

Guvernér sestaví na každý rok rozpočet příjmů a vydání, do něhož buďtež pojaty všechny příjmy ze jmění Podkarpatské Rusi a jejích ústavů, podniků a fondů, jakož i všechna vydání, jež k provedení zákonů a usnesení sněmu Podkarpatské Rusi jsou nutna.

Rozpočet ten buď předložen sněmu a od něho pak včas projednán, aby mohl před počátkem nejbližšího roku nabýti moci zákonné.

§ 35.

Na úhradu schodku může se sněm Podkarpatské Rusi usnésti na tom, aby byly v Podkarpatské Rusi, pokud tomu všeobecné zákony finanční v republice platné nebrání, vybírány přírážky, příspěvky, poplatky a samostatné dávky a konána naturální plnění.

Všechna tato břemena musí býti usnesena zákonem. Usnesení sněmu stačí k zavedení přírážek, jež nepřesahují 40 % daní přímých v Podkarpatské Rusi předepsaných, a na tyto daně se rozvrhují stejným procentem.

§ 36.

Neschválí-li sněm včas rozpočtu nebo nepostaral se o úhradu, nebo odepřel-li president souhlas k zákonu o rozpočtu nebo úhradě schodku, učiní vláda na rozpočtové období potřebné opatření k řádnému vedení hospodářství. Ustanovení § 35. odst. 2. tu neplatí.

Toto vládní opatření buď ve sbírce zákonů Podkarpatské Rusi (§ 20) vyhlášeno a sněmu v nejbližším jeho zasedání sděleno.

§ 37.

Vzejde-li za rozpočtového období nezbytná mimořádná a nepředvídaná potřeba, která úsporami u jiných položek schváleného rozpočtu nemůže býti hrazena, předloží guvernér sněmu návrh dodatečného rozpočtu na úhradu potřebných vydání. Vzejdou-li však takové potřeby včas, kdy není sněm shromážděn, mohou býti prostředky k tomu nutné povoleny guvernérem.

Toto opatření guvernérovo budiž sněmu v nejbližším zasedání sděleno.

VI. Ustanovení závěrečná.

§ 38.

Zákon tento může býti změněn nebo doplněn po slyšení sněmu Podkarpatské Rusi zákonem Národního shromáždění. Národní shromáždění usnáší se pak na změně nebo doplnění tohoto zákona, pokud nejde o změnu ustanovení § 3. ústavní listiny, jako na obyčejném zákoně.

§ 39.

Zákon tento nabývá účinnosti dnem Týmž dnem pozbývají platnosti generální statut Podkarpatské Rusi ze dne 26./4. 1920, č. 356 Sb. z. a n., jakož i generální statut pro organizaci a administraci Podkarpatské Rusi vyhlášený pod č. 26536/19 m. r.

§ 40.

Provésti zákon přísluší všem ministerstvům.

Ministr vnitra:

K čís. 44716/3/21.

Alternativa.

IV. Moc výkonná.

§ 28.

Guvernér Podkarpatské Rusi (§ 3. odst. 6. úst. listiny) jest jmenován po návrhu presidenta republiky a může býti odvolán.

Požitky a služební jeho poměry budou upraveny zvláštními předpisy. Guvernér sídlí v hlavním městě Užhorodě § 3.

§ 29.

Guvernér jest výkonným orgánem sněmu Podkarpatské Rusi; provádí zákony a usnesení jeho a vydává k zákonům těm nařízení.

Guvernér obstarává běžnou správu jmění, fondů, ústavů a podniků Podkarpatské Rusi a dohlíží na službu jemu podřízených úředníků a zřízenců.

Guvernér zastupuje uvnitř republiky Podkarpatskou Rus na venek a podpisuje listiny jménem Podkarpatské Rusi vydávané.

Sněm Podkarpatské Rusi může k provádění těchto úkolů guvernérovi systemisovati potřebný personál a vydati pro něj služební pragmatiku a instrukce služební.

Za zákonnost své činnosti a personálu jemu podřízeného jest guvernér zodpověden sněmu Podkarpatské Rusi (i vládě republiky Československé). Sněm uplatňuje tuto zodpovědnost adresou vládě (§ 26), na níž jest vláda povinna odpověděti do 3 měsíců.

§ 30.

Mimo případy v § 29. uvedené jest guvernér vrchním orgánem správy Podkarpatské Rusi, pokud správa ta není platnými předpisy svěřena úřadům a orgánům jiným.

Z důvodů rychlé a účelné správy bude guvernér až do další jinaké zákonu Národního shromáždění vyhrazené úpravy vyřizovati věci, jež podle platných předpisů patří do působnosti ministerstva vnitra, ministerstva školství a národní osvěty, ministerstva zemědělství, ministerstva veřejného zdravotnictví a ministerstva sociální péče jménem těchto ministerstev, šetře při tom pokynů jemu těmito pokyny daných a jest z této činnosti odpověden.

(Vláda může pak ze závažných důvodů za souhlasu presidenta republiky některé z těchto práv nařízením opět příslušnosti ministerstev vyhraditi. Nařízení to buď sděleno Národním shromáždění v nejbližším jeho zasedání).

Pokud jde o věci patřící do působnosti jiných ústředních úřadů, může vláda až do jinaké zákonu Národního shromáždění vyhrazené úpravy nařízením guvernérovi svěřiti některá z práv jednotlivým ústředním úřadům příslušejících, aby je vykonával jménem a podle pokynů těchto úřadů jsa jim za provedení zodpověden.

§ 31.

Guvernér zastupuje vládu ve sněmu Podkarpatské Rusi, ačli vláda jiného opatření neučiní a obstarává práce, jež mu vláda republiky výslovně svěří.

§ 32.

Práce do působnosti guvernérovy dle § 30. a 31. příslušející, obstarává pod řízením a zodpovědností guvernérovou státní úřad guvernéorský, u něhož jsou zřízeny potřebné síly konceptní, odborné, účetní, manipulační a zřízenecké. Pokud některé z těchto agend mohou býti podle zákona svěřeny pod řízením a zodpovědností guvernérovou úředníkům a zřízencům, jež sněm Podkarpatské Rusi dle § 29. zřídil, bude stanoveno zákonem.

Bližší předpisy o vnitřním složení a úřadování guvernéorského úřadu stanoví jednacím řád, který vydá vláda po slyšení guvernéra nařízením.

§ 32 a.

Funkcionáři Podkarpatské Rusi budou dle možnosti vybírání z jejího obyvatelstva (§ 3. odst. 8. ústavní listiny).

Ministr vnitra:

Důvodová zpráva

Podkarpatská Rus, jež náleží k naší republice, objímá 12.097 km², tedy více než 1/2 Moravy, tvoří asi 1/10 celého území státního a čítá podle sčítání z roku 1910 572.000 obyvatel a podle předběžných výsledků sčítání lidu z 15. února 1920 pak 605.731 obyvatel; z těch jest dle sčítání z r. 1910:

- 1.) Rusínů,
- 2.) Slováků,
- 3.) Maďarů,
- 4.) ostatních.

Mimo naši republiku značná část Rusínů dříve uherských připadla ku státu Rumunskému, nad to v Uhrách žije větší počet Rusínů. Rusíni měli v Uherském státě z národností nemaďarských postavení nejhorší, byli z převážné části analfabeti, neměli svých škol a byli vydáni úplně úsilné maďarisaci, které pomalu podléhali, zejména ona inteligence sama byla nečetná a lidu odcizená. Hospodářsky pak byli vyssáváni židovským obyvatelstvem neslýchaným způsobem. Není proto divu, že značná část obyvatelstva stěhovala se do Ameriky.

Za války jednak několik inteligentů doma počalo se hlásiti živěji k národnímu praporu; v Americe pak záslužným působením Dra. Řehoře Žatkoviče ujalo se a plebiscitem vystěhovalců rusínských nabylo výrazu přání, aby Podkarpatská Rus připojena byla k Československé republice. Po převratu sice uherská vláda snažila se Rusíny udržeti ve svém státě, ale marně. Rovněž neměly úspěchu snahy o spojení Rusínů s Ruskem nebo Ukrajinou. Mírová konference stanovila, jistě pod vlivem amerických Rusínů, osud Podkarpatské Rusi jinak.

Dne 10. září 1919 byla uzavřena v Saint-Germain en Laye smlouva mezi čelnými mocnostmi spojenými a sdruženými s Československou republikou, jež v kapitole II. ustanovuje takto:

Článek 10. – Československo se zavazuje, že zorganizuje území Rusínů jihokarpatských ve hranicích, určených čelnými mocnostmi spojenými a sdruženými, jako autonomní jednotku uvnitř státu Československého vypravenou nejširší autonomií slučitelnou s jednotností státu Československého.

Článek 11. – Území Rusínů jihokarpatských bude míti autonomní sněm. Tento sněm bude míti zákonodárnou moc ve věcech jazykových, vyučovacíh a náboženských, jakož i v otázkách místní správy a ve všech ostatních

otázkách, které zákony státu Československého mu přidělí. Guvernér území rusínského bude jmenován presidentem republiky Československé a bude odpověden sněmu rusínskému.

Článek 12. – Československo souhlasí, aby úředníci na území rusínském byli vybíráni, pokud možno, z obyvatelů onoho území.

Článek 13. – Československo zaručuje území Rusínů spravedlivé zastoupení v zákonodárném sboru Republiky Československé, do něhož ono území bude vysílati poslance, zvolené podle ústavy Republiky Československé. Tito poslanci nebudou však míti práva hlasovati ve sněmu československém ve všech oněch otázkách zákonodárných, které jsou přikázány sněmu rusínskému.

Smlouva ta jest smlouvou mezinárodní a podle panující teorie zakládá závazky pouze mezinárodní, t. j. mezi kontrahenty navzájem. Náš stát jest podle mezinárodního práva povinen, aby závazky smlouvou převzaté ve svém území také skutečně provedl a může býti k tomu popř. i prostředky práva mezinárodního donucen. Smlouva sama tedy uvnitř státu přímého účinku nemá, nýbrž účinku teprve nabývá, když stát sám ujednání smluvní do svého právního řádu pojme a tedy je učiní součástíku svého právního řádu, který má býti ve státě zachováván.

Zkoumejme nyní otázku:

- 1.) jaké závazky smlouva ta našemu státu ukládá a
- 2.) zda náš stát tyto závazky pojal do svého právního řádu.

ad 1.) Smlouva ukládá našemu státu povinnosti, aby Podkarpatskou Rus uznal v hranicích určených velmocemi a aby toto území přesně ohraničené zorganizoval jako autonomní jednotku uvnitř v Československém státě, vyba-venou nejširší autonomií slučitelnou s jednotností Československého státu.

Poněvadž otázka, jaké postavení lze Podkarpatské Rusi svěřiti, aby to bylo slučitelné s jednotností státu, připouští dle názoru politických a pod. různý výklad, byly dány našemu státu v tom směru určité směrnice, resp. vytčeny volné úvaze jeho jisté meze, a to:

1.) Z území Podkarpatské Rusi bude zvolen a podle ústavy republiky do zákonodárného sboru Československé republiky přiměřený počet poslanců. Ústava sama, resp. zákony ji provádějící (volební řád) pro celou republiku vydané jsou právním základem pro volby poslanců do Národního shromáždění. Tito poslanci nemají míti v jistých oborech práva hlasovacího

2.) Pro území Podkarpatské Rusi buď zřízen zvláštní sněm s kompetencí zákonodárnou na určité obory vyhrazenou a s dozorcí kompetencí naproti guvernérovi.

3.) Pro území Podkarpatské Rusi má být jmenován prezidentem republiky guvernér zodpovědný sněmu rusínskému.

4.) Funkcionáři na území podkarpatské Rusi budou vybíráni pokud lze z domácího obyvatelstva.

Smlouva ta nabyla souhlasu Národního shromáždění dne 7. listopadu 1919, byla ratifikována dne 10. listopadu 1919 a nabyla účinnosti dne 16. července 1920, kdy byl první protokol o složení listin ratifikačních sepsán. Schválením smlouvy té podjal se stát Československý mezinárodnímu závazku ustanovení smlouvy do svého právního řádu pojeti a je v něm uskutečniti.

Nastává druhá otázka, zda stát tuto povinnost řádně splnil. Náš stát musel nejprve v zemi maďarským hospodářstvím zbitáčené a za války velmi utrpěvší zříditi, t. j. vybudovati správu veřejnou a to takofka znovu od základu.

Zpráva sub A připojená, presidiem ministerské rady vypracovaná o organisaci veřejné správy a soudnictví v Podkarpatské Rusi podává tu v hrubých rysech obraz naší činnosti, která byla za poměrů velmi svízelných obětavě a nezištně a se značným zdarem vykonána.

Teprve když země byla uvedena v pořádek, bylo možno pomýšleti na úplné provedení smlouvy. Náš stát pojal předpisy k provedení smlouvy nutné přes to, že tato mezinárodní smlouva (na rozdíl od ochrany menšin) výslovně nežádá, do ústavní listiny, a to tak, že v § 3.:

1) uzákonil určitá přesná pravidla,

2) v ostatním pak odkázal na „zvláštní ustanovení“, jímž mají být podrobnosti postavení Podkarpatské Rusi upraveny.

ad 1.) Ona ustanovení právní jsou součástí ústavní listiny a tedy podrobená právně stejnému postavení jako ústavní listina sama; mohou být totiž měněna a doplňována jen zákony označenými za ústavní (čl. I. uvoz. zákona), tedy pouze souhlaným usnesením § 42 a to 3/5 většinou všech členů v každé sněmovně.

Ustanovení ta jsou částečně doslova převzata z mezinárodní smlouvy, částečně pak stanoví další zásadní pravidla pro postavení Podkarpatské Rusi.

Ustanovení ta v žádném případě nejsou v odporu s mezinárodní smlouvou, zejména neztenčují snad rozsahu závazků smlouvou převzatých, nýbrž naopak v některých směrech práva Podkarpatské Rusi ještě rozšiřují, např. o postavení poslanců Podkarpatské Rusi v Národním shromáždění.

ad 2.) Ustanovení sub 1.) vyžadují ovšem **podrobného** rozvedení, což bylo vyhraženo zvláštním ustanovením. V **jaké formě** mají být ustanovení ta

vydána, § 3. ústavy všeobecně neustanovuje; formu zákona, a to ústavního, žádá toliko pro stanovení hranic.

Proto sluší otázku formy rozřešiti dle všeobecných ustanovení pro právní řád v republice platných.

Vláda rozhodla se pro cestu **zákona**, ježto forma ta jedině odpovídá důležitosti a významu předpisů, jimiž má býti postavení Podkarpatské Rusi ve státě podrobně upraveno. V příloze B jsou pro informaci uvedeny základní předpisy o postavení zemí v bývalém Rakousku podle jednotlivých ústavních zákonů od roku 1848 vydaných, dále předpisy o právním postavení Chorvatsko-Slavonsky a Bosny a Hercegoviny a posléze předpisy o autonomii Polského Slezska. Předpisy ty byly v leckterých směrech vzorem pro úpravu postavení Podkarpatské Rusi v naší republice.

III. Osnova o autonomii Podkarpatské Rusi obsahuje VI kapitol.

Kapitola první nadepsaná „Všeobecná ustanovení“ obsahuje základní předpisy o postavení Podkarpatské Rusi; uznává se zde ve shodě s § 3. a odst. 2. ústavní listiny, že Podkarpatská Rus se dobrovolně připojila k našemu státu a že se stala podle ústavní listiny nedílnou součástí a že jest samosprávným územím, jemuž jest poskytnuta podle dalších ustanovení zákona nejširší autonomie slučitelná s jednotností státu.

Že jest Podkarpatská Rus nedílnou součástí státu našeho, shoduje se plně se smlouvou Saint-Germainskou čl. 10.m, dle níž má býti Podkarpatská Rus utvořena **uvnitř státu**, tedy jako jeho součást.

Hranice určeny budou ústavním zákonem, který jest předmětem zvláštní osnova; tento zákon má ovšem za základ hranice stanovené spojenými a přidruženými mocnostmi; forma ústavního zákona zabezpečuje tyto hranice před změnami a jest tedy v zájmu Podkarpatské Rusi samé.

Ustanovení Užhorodu za hlavní město vyhovuje vysloveným přáním a tomu, že město to jest největším městem v Podkarpatské Rusi a jest již jejím střediskem kulturním a úředním.

Význam hlavního města podává se z ustanovení § 10. o svolávání sněmu a u § 29. o sídle guvernéra.

Barvy Podkarpatské Rusi jsou ve shodě s úpravou znaku. (Zákon ze dne 30. března 1920, č. 252 Sb. z. a n.).

Hlava II. jedná o zastoupení Podkarpatské Rusi v Národním shromáždění a odkazuje tu na platné volební řády do poslanecké sněmovny a senátu. To shoduje se i s ústavní listinou § 3., odst. 5. i se smlouvou Saint-Germainskou čl. 13., která výslovně odkazuje na ústavu naší republiky, tedy předpokládá,

že Národní Shromáždění jest sbor zákonodárný pro celou republiku s jednotným řádem.

Podle platného práva tvoří Podkarpatská Rus jediný, t. j. 23. kraj volební se sídlem krajské volební komise v Užhorodě a volí 9 poslanců, resp. 4. senátory. Počet ten jest jistě na ten čas vzhledem k daným poměrům representation equitable, tedy zastoupením přiměřeným, slušným a spravedlivým, ostatně ústavní listina nebrání tomu, aby zde mohla později nastati změna v počtu mandátů z Podkarpatské Rusi, ovšem zákonem Národního shromáždění.

Jakkoli smlouva v Saint Germain stanovila, že poslanci z Podkarpatské Rusi volení nemají míti v Národním shromáždění hlasovacího práva v takových otázkách zákonodárných, jež jsou přikázány sněmu Podkarpatské Rusi, tento zákon jim toto právo poskytuje, jednak z toho důvodu, aby tím společenství Národního shromáždění bylo osvědčeno, jednak proto, že by bylo mnohdy neúčelné při usnášení zákonů v Národním shromáždění stěžovati situaci ještě řešením otázek kompetenčních mnohdy na úkor urychleného vyřízení věci samé.

Hlava III. jedná o sněmu Podkarpatské Rusi v 3. oddílech. Prvý oddíl upravuje složení sněmu.

Sněm skládá se z 45. poslanců volených všeobecným, rovným, přímým a tajným hlasovacím právem podle zásady poměrného zastoupení. Volební období činí 6. let. Volební řád upravuje se zvláštním zákonem Národního shromáždění.

Jinak byly převzaty takměř doslova předpisy ústavní listiny o Národním shromáždění.

Úchyly jsou tyto:

1.) V § 9. vyslovena neslučitelnost členství **sněmu s členstvím v Národním shromáždění**, a to z důvodů praktických, ježto by při rozsahu činnosti Národního shromáždění a délce jeho období a vzdálenost Podkarpatské Rusi od Prahy nezbytně sněm Podkarpatské Rusi musel, kdyby členové jeho byli zároveň členy Národního shromáždění, ustoupiti do pozadí, čímž by i jeho činnost i význam klesal. Obmezování činnosti zemských sněmů jednotlivých zemí rakouských v býv. Rakouské říši jsou toho výstražným dokladem. Ovšem naproti tomu nelze neuznati, že spojováním mandátů do Národního shromáždění a sněmu Podkarpatské Rusi v jedné ruce byl by více zaručena jednotnost politiky.

2.) Presidentu vyhraženo právo svolati sněm **beze všech obmezení a výhrad**; předpisy § 28. a 30. odst. 2. ústavní listiny nemají toho významu pro sněm, jako pro Národní shromáždění.

Vedle presidenta jest i guvernérovi v § 11. dovoleno sněm **odročiti** (nikoli tedy ukončiti nebo rozpustiti), ovšem jen v případech naléhavých, když by toho zvláštní poměry nutně vyžadovaly a nebylo by lze opatřiti příslušný dekret presidentův.

Jelikož guvernéř jest zodpověden vládě, není obavy, že by tu snad nastalo zneužití proti úmyslům a směrnicím vládním.

3.) Do formule slibu § 16. pojata i výslovné ustanovení o Podkarpatské Rusi.

Oddíl 2. jedná o působnosti sněmu.

Smlouva Saint-Germainská mluví v čl. 11. o sněmu autonomním a stanoví jeho kompetenci a to jednak zákonodárnou, jednak kontrolní (vůči guvernérovi).

Ústavní listina v § 3. vyložila autonomii sněmu tak, že vyhradila sněmu právo voliti si předsednictvo, dále převzala ze smlouvy beze změny vymezení působnosti zákonodárné a uznala rovněž kontrolní působnost sněmu naproti guvernérovi (ovšem nikoli jako výlučnou).

Bylo často na to poukazováno, že vymezení působnosti sněmu ve smlouvě Saint-Germainské jest velmi neurčité a bylo uznáváno, že bude třeba zvláštního zákona, v němž by působnost sněmu byla v duchu smlouvy přesněji stanovena; jinak by tato ustanovení byla stálým zdrojem kompetenčních konfliktů a oslabování státu.

1.) Pokud jde o **působnost zákonodárnou**, tož zákon zevrubně vykládá a vymezuje působnost sněmu ve věcech jazykových, vyučovacích, náboženských a místní správy. Vláda jest názoru, že i kompetence sněmu v čl. 11. smlouvy uvedená, není absolutní, nýbrž že i zde jest obmezen všeobecnou klausulí o slučitelnosti s jednotností státu Československého; slovy, že sněm má míti sice kompetenci v **jistých oborech**, že však jest ponecháno republice, aby dosah této kompetence v těchto oborech tak vymezila, jak toho právě vyžaduje jednotnost státu, t. j. jednotnost jeho celé zásadní politiky kulturní, náboženské a pod., že tedy není možno, aby, jestliže Národní shromáždění vytklo určití zásadní směrnice pro celou politiku, v Podkarpatské Rusi mohly tyto směrnice býti rušeny opačnými opatřeními sněmu. V mezích tohoto názoru vláda se však snažila, aby poskytla v uvedených oborech sněmu působnost co nejrozsáhlejší.

Pokud se týče úpravy jazykové, shoduje se osnova s ústavním zákonem ze dne 29. února 1920, č. 122 Sb. z. a n. o zásadách jazykového práva.

Místní správou rozumí se správa obcemi vykonávaná; úprava župní není tedy místní správa, jak toho dokladem jest zejména i § 6. župního zákona, který výslovně mluví o Podkarpatské Rusi.

Vedle této zákonodárné moci již podle smlouvy sněmu v určitých oborech příslušející má sněm i tu působnost, kterou by naň zákony Československé republiky přenesly. Osnova poskytla již sněmu rozsáhlou pravomoc (dle obdoby kompetence býv. sněmů rakouských) ve věcech zemědělských a ve věcech veřejných ústavů a staveb, pokud se má náklad hraditi z prostředků Podkarpatské Rusi. Při tom bylo dovoleno sněmu působnost tu pro konkrétní případ na Národní shromáždění prorogovati, aby tak jednotnost zákonodárství byla zabezpečena.

Vláda nemohla se odhodlati k dalším přesunům zákonodárné moci hlavně proto, že práce unifikací práva jsou právě v běhu a ony teprve ukáží, zda a které další věci by mohly býti bez újmy jednotnosti správy sněmu Podkarpatské Rusi ponechány.

Podmínky, za nichž **zákon** Podkarpatské Rusi nabude platnosti, jsou dle osnovy tyto:

1.) Usnesení sněmem Podkarpatské Rusi řádně učiněné ve smyslu jednacího řádu.

2.) Souhlas presidenta republiky k tomuto usnesení udělený písemně podpisem na usnesení § 19.

President není tu nijak obmezen, má tedy jakési absolutní veto; ustanovení § 47. a 48. ústavní listiny nebylo jako neúčelné přijato.

Že president uděluje nebo odpíraje souhlas, vykonává funkci úřední, za něž jest odpovědna vláda a že ona tedy mu musí učiniti příslušné návrhy, jest samozřejmo a odůvodněno § 66., 68. a 81. ústavní listiny.

3.) Podpis guvernéra Podkarpatské Rusi, jakožto orgánu, který zákon má provést. Guvernér však může podpis ten učiniti, jen když byl k tomu zmocněn vládou. Guvernér tedy provádí zákony Podkarpatské Rusi podobně, jako zákony Národního shromáždění ministr provedením pověřený, ale – poněvadž moc výkonná jest jednotná – jedná tu jako ex lego povoláný zmocněnec **celé vlády**; § 19.

4.) Publikace zákona ve zvláštní sbírce zákonů a nařízení. Úprava sbírky té jest vyhražena sněmu Podkarpatské Rusi.

§ 18. neobsahuje **vylučného** výpočtu zákonodárné činnosti sněmovní; ve formě zákona usnášejí se i závažnější dispoice s majetkem Podkarpatské Rusi jako zcizení majetku a uzavření půjčky § 33., dále schválení rozpočtu § 34. a jednací řád § 27.

§ 21. dovoluje sněmu, aby s hlediska blaha a prospěchu Podkarpatské Rusi doporučoval jednak změnu již vydaných zákonů Národního shromáždění, jednak vydání nových zákonů o věcech dosud zákony neupra-

vených. Jde tu v podstatě sice jen o výkon práva petičního v § 115. ústavní listiny zaručeného, ale není pochyby, že tu půjde o projevy významem svým velice závažné.

Ostatní ustanovení upravují tak zv. autonomní činnost sněmu, a to obdobně jako u Národního shromáždění.

3. oddíl upravuje **jednání sněmu**. V tom směru má sněm právo stanoviti si svůj jednací řád zákonem § 27. (prozatím jej vydá vláda nařízením). Zákon o autonomii Podkarpatské Rusi § 26. stanoví ve shodě s Národním shromážděním, za jaké presence se sněm může usnášeti a jakého quorum jest třeba k platnému usnesení. Zvýšené náležitosti jsou stanoveny:

a) pro usnesení sněmu v zákonodárné působnosti o věcech náboženských a jazykových vzhledem k poměrům náboženským a jazykovým v Podkarpatské Rusi jsoucím, jež vyžadují opatrného a o souhlas velké většiny lidu opřeného postupu;

b) pro usnesení sněmu, kterým se guvernér běře v zodpovědnost vzhledem k dalekosáhlému politickému významu věci (srv. obdobně v projev nedůvěry vládě v Národním shromáždění).

IV. hlava jedná o moci výkonné.

Smlouva Saint-Germainská stanoví toliko, že guvernér území rusínského bude jmenován presidentem republiky a že bude zodpověden sněmu rusínskému; bližšího ustanovení o postavení guvernérově však nemá. Vzhledem k tomu, že za provádění zákonů celostátních jest dle ústavy zodpovědna vláda Národnímu shromáždění, nutno souditi, že zodpovědnost guvernérova vůči sněmu vztahuje se pouze na provádění zákonů a usnesení sněmu Podkarpatské rusi. Dle toho by guvernér byl orgánem výkonným pouze pro ony věci, jež patří do působnosti sněmu, kdežto všechny ostatní věci by byly prováděny orgány celostátními, za něž jest vláda zodpovědna Národnímu shromáždění. Tento stav znamená dvojí kolej ve správě a není nijak účelným. Moderní stát vyžaduje zásadní jednotnosti správy z důvodů správních i finančních. Tento požadavek by byl zmařen, kdyby v Podkarpatské Rusi působili vedle sebe a na sobě nezávisla dvojí orgánové, jednak státní, jednak guvernér se svými orgány.

Vláda rozhodla se proto v zájmu jednotnosti a zlevnění správy působnost guvernérovu podstatně rozšířiti, ale zároveň i sobě zodpovědným učiniti. To se stalo v § 3. odst. 6., dle něhož jest v čele Podkarpatské Rusi guvernér jmenovaný presidentem republiky k návrhu vlády a zodpovědný také sněmu Podkarpatské Rusi. Osnova zákona o autonomii Podkarpatské Rusi pak myšlenku tuto rozvíjí takto:

1.) Moc výkonná i soudnictví v Podkarpatské Rusi přísluší zásadně orgánům státním, tedy orgánům celé republiky, pokud není nebo nebude přenechána obcím nebo jiným samostatným korporacím a sborům, na př. obchodním komorám, živnostenským společenstvům a pod.

Veřejnou správu a soudnictví tedy vykonávají zásadně státní orgánové republiky Československé; působnost obcí a jiných samosprávných sborů jest ovšem zachována a může býti i měněna orgány k tomu příslušnými.

Podkarpatská Rus nemá tedy svých vlastních orgánů vrchnostenských, kterými by zákony prováděla, nýbrž provádění to obstarávají orgánové celostátní.

2.) Které orgány státní moc výkonnou provádějí, určuje se platnými předpisy, jež ovšem mohou býti změněny v mezích působnosti sněmu i sněmem Podkarpatské Rusi samým.

3.) Pokud však jde o **správu veřejnou**, tož jako vrchní orgán správy v celém území zřizuje se **gubernér** Podkarpatské Rusi.

Že gubernér jest jmenován presidentem **po návrhu vlády**, jest odůvodněno již tím, že vláda činí dle § 81. lit. c. ústavní listiny presidentu návrhy pro jmenování úředníků od VI. třídy a že tedy tím spíše jest povolána k návrhu tomu, když jde o obsazení místa tak politicky závažného, jako jest gubernér. Ostatně jmenování gubernéra jest aktem moci vládní a vyžaduje podpisu a tedy souhlasu zodpovědného ministra. Souhlas ten může ministr uděliti již napřed svým návrhem jmenování. Při gubernérovi Podkarpatské Rusi jest jen to vyznačeno, že vzhledem k jeho politickému významu zodpovědnou jest **celá vláda**, tedy všichni ministři a že tedy jmenovací akt musí býti všemi ministry kontrasignován.

Působnost gubernéra jest v zásadě dvojí. Pokud jde o působnost sněmu Podkarpatské Rusi, jest gubernér

1.) výkonným orgánem sněmu a provádí jeho zákony a usnesení a vydává k zákonům těm prováděcí nařízení, jež sám podpisuje.

Z této zprávy jest zodpověden jak vládě, tak i sněmu Podkarpatské Rusi, zodpovědnost ta jest upravena tak, že sněm kvalifikovanou majoritou § 26. může jednotlivá jednání gubernérova jako nezákonná vzíti v odpor adresou k vládě, k níž jest vláda povinna odpověděti do 3 měsíců. Adresa jest tedy prostředkem parlamentní kontroly, přivádí k platnosti zákonnost správy, ale ovšem nemá na odpor vzaté jednání gubernérovo přímého vlivu.

Zda a jak má býti toto v odpor vzaté jednání zrušeno neb změněno, o tom rozhodují platné předpisy.

Tato zodpovědnost gubernérova sněmu jest dostatečnou zárukou, že gubernér bude jednati v zájmu Podkarpatské Rusi a nebylo proto třeba

zřizovati zvláštní samostatné orgány Podkarpatské Rusi pro věci sněmu vyhražené (jako na př. měly rakouské sněmy);

2.) pokud jde o ostatní správu, jest guvernér vrchním orgánem této správy v zemi, pokud podle platných předpisů správa ta není svěřena orgánům jiným, jednak nižším (úřadům župním) neb vyšším (ministerstvům).

Princip ten ovšem musí býti teprve prakticky proveden a jemu dán skutečný obsah, jelikož až dosud podle práva uherského v Podkarpatské Rusi platného nebylo žádného prostředníka mezi úřady župními a ministerstvy.

Stanovení obsahu tohoto bylo ponecháno dalšímu republikánskému zákonodárství, ale aby autonomie Podkarpatské Rusi byla co **nejdříve** vybudována, jsou až do další zákonné úpravy guvernérovi prozatím svěřeny jisté záležitosti jako delegátu ministerstev, tedy jako jejich zmocněnci, a to jednak *ex lege*, t. j. již dle ústavy samé, jednak na základě zmocnění v autonomním zákoně nařízením. Do oné skupiny náleží působnost ministerstva vnitra, školství a národní osvěty, veřejného zdravotnictví, sociální péče, do této ostatní ministerstva.

V obou případech jde o opatření prozatímní, než-li Národní shromáždění vydá příslušné zákony, ať již speciálně tímto přesunem se zabývající anebo vůbec materiální úpravu toho kterého odvětví správy řešící.

Poněvadž kompetence ministerstva vnitra, školství, sociální péče a zdravotnictví přechází na guvernéra *ex lege* a celá, bylo nutno učiniti – ovšem jen na tu dobu, než Národní shromáždění učiní definitivní úpravu, opatření, aby mohly býti aspoň některé z těch agend opět ministerstvům vráceny. Podmínky pro toto obmezení kompetence guvernérovy jsou ovšem přísné; musí jíti jen o jednotlivá práva, nikoli tedy o celou kompetenci, dále jest potřebí usnesení vlády a souhlasu presidenta republiky; odnětí samo musí se provésti nařízením a nařízení to třeba předložiti Národnímu shromáždění v nejbližším jeho zasedání. Jest věcí Národního shromáždění, aby, nechce-li nařízení to vzíti na vědomí, samo zákonem přesun kompetenční upravilo. Tím ovšem není nijak vyloučeno, aby to které ministerstvo na základě služebního rozkazu si některé záležitosti interně vyhradilo jestliže tím postavení guvernéra jako rozhodujícího orgánu na venek není dotčeno.

Řešení toto, jež má obdobu např. v Kroměřížské ústavě umožňuje, aby guvernér byl již nyní vybaven rozsáhlou pravomocí, aniž nutno vyčkávatí zvláštních zákonů a aniž se třeba obáváti, že by snad jednota správy trpěla.

3.) Guvernér zastupuje Podkarpatskou Rus jako takovou na venek, ovšem jen v území státu, nikoli snad ve styku mezinárodním, on také podpisuje listiny jménem Podkarpatské Rusi vydávané.

Co do postavení guvernérova, osnova pokládá ho v § 29. za úředníka státního, guvernér tedy, nebyl-li dříve státním úředníkem, stává se jím jmenováním za guvernéra a jest podroben předpisům pro pragmatikální státní úředníky platným (čl. I. služ. pragm. ze dne 25. ledna 1914, č. 45. ř. z.), pokud není stanoveno něco jiného. To sluší vytknouti, že guvernér jest kdykoli odvolatelný a že dále se pomýšlí upravití jeho majetková práva ze služebního poměru se podávající, na př. co do požitků, co do pense a pod., výhodněji než-li u ostatních státních úředníků.

Vláda rozhodla se pro guvernéra státního úředníka, poněvadž dle mínění jejího jest úřednické postavení guvernérovo nevhodnějším podkladem jeho zodpovědnosti.

Guvernér má dalekosáhlá práva v rozsáhlých oborech veřejné správy a má je vykonávati tak, aby všem zájmům Podkarpatské Rusi bylo pokud lze vyhověno, ale zájmy celostátní, za něž jest vláda Národnímu shromáždění zodpovědna, nebyly porušovány. Aby vláda mohla býti Národním shromážděním vůbec potahována k zodpovědnosti, musí míti možnost, aby svoji vůli skutečně prosadila a aby tedy i guvernér, který jménem jejím jedná, jejích rozkazů poslouchal a pro neposlušnost mohl býti stíhán. Ovšem jest možno i řešení jiné, např. upravití postavení guvernérovo obdobně jako měli vrchní županové v Uhersku (sr. § 56. až 66. zák. čl. XXI. z r. 1886 o municipiích); ovšem bylo by vhodno přihlédnouti při tom k změnám, jež vláda uherská sama již navrhovala, tak např. dle osnovy z r. 1891 byli vrchní županové podrobováni disciplinárnímu soudu, který se skládal ze státního sekretáře ministerstva vnitra a po 2 radách ministerstva vnitra a spravedlnosti, aniž by se mohli odvolati k ministerské radě. Ovšem byli vrchní županové v Uhersku v posledních dobách již skutečně spíše úředníky státními a rozkazů vládních plně poslušni, takže právní stav byl již předstižen stavem fakticky se vyvíjícím.

Guvernérovi k ruce jest guvernéřský úřad, § 31., který pod zodpovědností guvernérovou a pod jeho vedením podle podrobnějšíh předpisů jednacího řádu agendu guvernérovi svěřenou obstarává. V guvernéřském úřadě splynou dosavadní referáty civilní správy, pokud nestanou se snad expositurami ministerstev.

Hlava V. upravuje hospodářství Podkarpatské Rusi.

První otázkou jest, jaké jmění má Podkarpatská Rus jako subjekt majetkový.

Osnova vychází z názoru § 33., že ono jmění, nemovitosti, podniky a ústavy, které v území Podkarpatské Rusi náležely bývalému státu Uherskému,

přešly ipso iure na stát Československý. Stát sám pak vzhledem k celé své hospodářské politice a v duchu osnovy o tom, jakou kompetenci má sněm Podkarpatské Rusi, postoupí určité jmění nebo ústavy a podniky Podkarpatské Rusi jako majetkovému subjektu do vlastnictví nebo správy. Poněvadž tu jde o zcizení státního majetku, jest nutno převod ten provést zákonem Národního shromáždění. V tom směru budou o postupu některých částí jmění na Podkarpatské Rusi zahájena v jednotlivých ministerstvech šetření a bude vyslechnuto i přání sněmu Podkarpatské Rusi. Ovšem vláda upozorňuje, že úkoly veřejné správy v Podkarpatské Rusi jsou vzhledem k zaostalému stavu země přímo úžasně, že vyžadují enormních nákladů, jež chudá země sama vůbec nemůže za sebe nésti, a že jest jen spravedlovo, aby státu jako ekvivalent těchto nákladů bylo jmění bývalého státu Uherského ponecháno, pokud snad nemá význam jen pro čistě lokální potřeby (školy a pod.)

Vedle tohoto jmění, jež bude na Podkarpatskou Rus převedeno z bývalého státu Uherského, může stát Podkarpatské Rusi do vlastnictví nebo správy svěřiti ovšem i jmění jiné a rovněž i Podkarpatská Rus sama může podle předpisů právního řádu v republice platného jmění koupí, vyvlastněním apod. nabývati.

Podkarpatská Rus jest tedy samostatným subjektem práva závazků.

Správa jmění Podkarpatské Rusi přísluší guvernérovi, § 30. ovšem dozor nad správou tou a jisté závaznější dispozice na jmění to jsou vyhrazeny sněmu Podkarpatské Rusi samému, jehož usnesení pak provede guvernér a bude z toho sněmu zodpověden.

Pokud jde o provádění hospodářské správy vůbec, tož základem řádné správy jest rozpočet: § 34.

Rozpočet sestavuje guvernér jako orgán usnesení sněmu připravující. Na rozpočtu usnáší se sněm, a to zákonem. Forma zákonná volena jako výraz závažnosti věci. Prostředky k úhradě § 35. schodku jsou stejné jako v župním a okresním hospodářství, tedy přírážky, příspěvky, poplatky, samostatné dávky, a naturální plnění; prostředky ty musí býti usneseny zákonem a nesmí se přičítati všeobecným, t. j. pro celé území republiky platným zákonům finančním, t. j. např. zákonu o osvobození daně z příjmu od přírážek. Požadavek zákona, a tedy souhlasu presidentova, zaručuje, že nebudou usneseny úhrady, jež by se přičítily jak zájmům státním, tak i zájmům Podkarpatské Rusi a že zejména bude přihlíženo i k hospodářství nižších samosprávných korporací. Pouze usnesení, že mají býti v Podkarpatské Rusi vybírány přírážky stejným procentem, nejvýše však 40 %, nemusí se státi zákonem a nabývá tedy ihned platnosti.

V závěrečných ustanoveních hlavy VI. jest upravena možnost změny nebo doplnění ústavy Podkarpatské Rusi. Změna ta může býti provedena pouze zákonem Národního shromáždění, a to zpravidla zákonem prostým, výjimečně, když by se měnila zároveň usnesení § 3. ústavní listiny ústavním zákonem, což jest v souhlasu s čl. I. ústavní listiny.

Vláda nemohla se rozhodnouti k tomu, aby navrhla, by zákon o autonomii Podkarpatské Rusi směl býti aspoň v některých bodech měněn výlučně sněmem Podkarpatské Rusi, ježto vychází z toho, že poměry stran v Podkarpatské Rusi nejsou ještě úplně vyjasněny a třeba nejprve vyčkati, jak se navršená autonomie osvědčí a zda nebude míti nebo nemohla by býti zneužita k tendencím protistátním.

Dříve než-li Národní shromáždění zákon usnese, musí býti sněm Podkarpatské Rusi slyšen, aby mohl svoje stanovisko ku změně nebo doplnění projevit. Nežádá se však, aby v každém případě sněm sám dal napřed podnět ku změně, než-li Národní shromáždění bude se otázkou zabývati; stačí, když sněm byl ve stadiu jednání slyšen, t. j. poskytnuta mu možnost, aby se mohl o zamýšlené změně vyjádřiti.

Zvláštní majority pro usnesení o změně se nežádá a ponecháno zde politické úvaze Národního shromáždění volné pole tím spíše, když v Národním shromáždění budou moci jako členové jeho zástupcové Podkarpatské Rusi svoje stanovisko uplatniti.

Klausule § 40. zrušuje oba statuty, jelikož oba dosavad vedle sebe aspoň částečně platí.

Ministr vnitra:

NÁVRHY MINISTERSTVA VNITRA

MINISTERSTVO VNITRA.

Čís. 44.716/1921

3

Podkarpatská Rus, zákon o autonomii.

V Praze, dne 16. června 1921.

Přílohy

Kancelář presidenta republiky

V PRAZE.

V příloze zasíláme kanceláři pana presidenta republiky osnovu zákona o autonomii Podkarpatské Rusi na vědomí, žádající, aby ministerstvo podrobilo osnovu zevrubné úvaze a podalo k ní v brzku své připomínky.

Zejména buď ve smyslu meziministerské porady ze dne 7./6. 1921 podáno určité vyjádření o zákonodárné působnosti sněmu Podkarpatské Rusi, § 18 osnovy a o moci výkonné, zejména pokud jde o postavení guvernérovo.

Ministerstvo vnitra vypracovalo ke kapitole o moci výkonné, pokud se týče provádění zákonů a usnesení sněmu Podkarpatské Rusi, 2 alternativy.

Obě alternativy shodují se v tom, že v tomto oboru jest guvernéř výkonným orgánem sněmu Podkarpatské Rusi, liší se však od sebe tím, že dle jednoho návrhu může sněm guvernéřovi k tomuto provádění zříditi svoje vlastní úředníky a zřízence, tedy zaměstnance Podkarpatské Rusi, kdežto dle druhého návrhu provádění to obstaráváno jest zaměstnanci státními. Ona alternativa blíží se bývalým zemským zřízencům potud, že na místo zemského výboru (§ 11, 26 až 32 zemsk. zř. čes.) nastupuje guvernéř a na místo zemských úředníků a zřízenců (§ 25 česk. zř. zemsk.) úřednictvo a zříze-

nectvo Podkarpatské Rusi a **vyhovuje spíše tendencím mezinárodní smlouvy o postavení Podkarpatské Rusi**; ministerstvu vnitra na této alternativě velice záleží. Alternativa druhá jest obdobou župního zákona, kde agendu župních zastupitelstev v zásadě (§ 52) obstarává župan se státními úředníky.

Žádáme, aby ministerstvo o vhodnosti obou eventualit se vyslovalo.

Náčrt důvodové zprávy připojujeme; konečný text zašleme, jakmile bude znění zákona o autonomii P. Rusi definitivně stanoveno.

Žádáme, aby věc byla projednávána jako věc důvěrná.

Za ministra:
Hoetzel

ZÁKON **o autonomii Podkarpatské Rusi.**

Ministerstvo vnitra rozeslalo ostatním ministerstvům a naší kanceláři novou osnovu, která se již nenazývá **ústavou** Podkarpatské Rusi, nýbrž shodně s naším návrhem zákonem o autonomii Podkarpatské Rusi.

Tentokrát připojena jest k osnově důvodová zpráva, v jejíž první části polemisuje se se Žatkovičem, pokud tvrdil, že mezi naší ústavou a mírovou smlouvou jsou v otázkách Podkarpatské Rusi rozpory. Jinak nepodává důvodová zpráva ničeho, co by nebylo bývalo lze vyčísti z osnovy samé.

Nová osnova liší se celkem nepatrně, vykazujíc některé změny legislativně-technické bez významu politického. Změny důležitější jsou tyto:

V § 16. mění se slibovací formule poslanců, ne sice věcně, avšak formálně. Z politických důvodů bylo by dáti přednost formuli původní, třebaš nová jest kratší a logičtější.

V témže paragrafu přidána jest na konci věta, k níž podnětem bylo patrně jmenování Tusara vyslancem. Věta jest zbytečná a nesprávně stylisována, takže budí zdání, jako by se vztahovala na ty, kteří mají ve smyslu prvního odstavce téhož paragrafu dovolenou, ač správně může se vztahovati jen na státní zaměstnance, kteří jimi v době výkonu mandátu býti přestali.

Nejdalekosáhlejší novotu přináší nová osnova ve svém § 18., kde bez ohledu na ducha a literu mírové smlouvy a ústavní listiny upravuje částečně jazykovou otázku na Podkarpatské Rusi, ač úprava ta jest vyhražena sněmu

Podkarpatské Rusi, a to způsobem dle mého soudu nepřijatelným. Kdyby se návrh ministerstva vnitra stal zákonem, byla by Podkarpatská Rus na tom po stránce jazykové hůře, než kupř. Slovensko, ač není pochyby, že z hlediska ústavního představuje Podkarpatská Rus vyšší jednotku, než Slovensko. Kdežto kterýkoliv státní úřad na Slovensku může české podání ať ústní ať písemné vyřídit slovensky, musil by státní úřad v Podkarpatské Rusi české podání písemné i ústní vyřídit česky. Podle mého soudu nemáme na tom zájem, aby byl Podkarpatské Rusi vnučován jazykový nátěr český, a stírán tamější. Úprava této otázky náleží ostatně sněmu a není třeba v tomto stadiu se jí zabývat. Nanejvýš bylo by snad dobře uvážiti, nemá-li již v tomto býti upraven jazykový styl úřadu gubernátorského s ústředními úřady státními. Ale i tu myslím, že by se mělo ponechat Podkarpatské Rusi, kterým jazykem bude se obracet do Prahy, a že jest spíše věcí Prahy, aby Podkarpatské Rusi rozuměla. Navrhoval bych proto, aby v tom směru vymezena byla kompetence podle návrhu původního, v tomto bodě ostatně shodného s návrhem naším.

Pod II. specialisuje § 18 nové osnovy věci, které mohou býti přenechány sněmu Podkarpatské Rusi, způsobem, proti němuž není námitek.

V § 26. (dříve 28) žádá se pro schopnost sněmu usnášeti se přítomnost více než 1/3 poslanců místo dříve navrhované 1/2.

V § 29. (dříve 31) se praví (shodně s naším návrhem), že prezident guvernéra nejen jmenuje, ale i propouští.

V § 30. (dříve 32) rozšiřuje se přenesená působnost guvernérova i na kompetenci ministerstva veřejného zdravotnictví a sociální péče, naproti tomu dává se vládě možnost, omeziti vůbec kompetenci guvernérova za souhlasu presidenta nařízením, jež musí býti sděleno Národnímu shromáždění v nejbližším jeho zasedání.

V § 35. (dříve 38) zvyšuje se procento přírážek, k jichž uvalení není třeba zákona, z 10 % na 40 %.

V § 36. jest mezi dřív uvedené 2 případy zařazen další, že prezident odepřel souhlas k zákonu o rozpočtu. Tento případ jest sice věcně zahrnut již v případě prvním, ale neškodí uvést jej zvláště.

V § 38. nežádá se pro změnu zákona o autonomii Podkarpatské Rusi kvalifikované většiny sněmu Podkarpatské Rusi, jak vyžadoval § 39. původní osnovy.

Alternativní znění některých paragrafů nemá s hlediska ústavně-politického významu.

Publikace Dokumenty o Podkarpatské Rusi shromažďuje doklady z let 1919 až 1921, týkající se prvních návrhů a podnětů na organizaci Podkarpatské Rusi v rámci Československé republiky. Prezident T. G. Masaryk nazýval často východní část Československa Rusínkem; později se přiklonil k názvu Podkarpatská Rus. V jejím úvodu uveřejňujeme Memorandum o Podkarpatské Rusi, které vypracoval ministr zahraničních věcí Československé republiky Edvard Beneš nejspíše v polovině roku 1920. Jeho výtisk v archivu Ústavu T. G. Masaryka nenese datum vzniku ani tisku. Po úvodní kapitole shrnující dosavadní jednání o Podkarpatské Rusi a jeho soudobý stav na začátku roku 1920 připojuje memorandum některé významné dokumenty. První je generální statut vyhlášený 18. listopadu 1919. Tento statut uveřejnil na Podkarpatsku jako proklamaci vrchní velitel vojska na Podkarpatské Rusi generál Hennocque a z rozkazu ministra vnitra jej kontrasignoval jako administrátor Dr. Brejcha. Generál doplnil statut úvodními větami. V závěrečné části této proklamace se uvádějí formulace o spolupráci civilní administrativy a rusínského direktoria. Současně – zejména ve třetím paragrafu – se vypouštějí některé podrobnosti o jazykové otázce a školství, které jsou v původním textu.

T. G. Masaryk opravil v návrhu Generálního statutu český překlad Smlouvy mezi pěti velmocemi a Československou republikou v Saint-Germain ze dne 10. září 1929, uveřejněné i ve Sbírce zákonů a mající č. 508, částka 134, 31. XII. 1921. Původní český text zněl: „Československá republika se zavazuje, že zřídí rusínské území jižně od Karpat.“ Masaryk opravuje sloveso „zřídí“ na „zorganizuje“ a argumentuje, že na francouzském originálním znění se čte: „La Tchêco-Slovaquie s' engage à organiser le territoire des Ruthènes au sud de Carpathes.“

Podstata této úpravy není ve filologickém výkladu. „Zorganizuje“ je méně významné než „zřídí“. Zorganizovat znamená učinit určitá administrativní opatření, kdežto „zřídí území“ již naznačuje samostatný autonomní systém. Snad i v této Masarykově pozornosti je skryta obava z přílišné samosprávné samostatnosti Podkarpatska.

V publikaci Dokumenty o Podkarpatské Rusi následují dále deklarace Centrální Ruské Národní Rady ze dne 18. ledna 1920, rezoluce této rady ze stejného dne, doplněk H. J. Žatkoviče k deklaraci dne 24. ledna 1920 a prohlášení členů direktoria o rezoluci Centrální národní rady z 13. února 1920. Memorandum obsahuje v druhé části dopis H. J. Žatkoviče prezidentu T. G. Masarykovi – bez data, návrh československé vlády na úpravy v Podkarpatské Rusi – bez data, dopis vlády H. J. Žatkovičovi ze 17. února 1920 a závěrečné memorandum deputace selského stavu ze 14. února 1920 předané prezidentu republiky.

K těmto dokladům z Memoranda o Podkarpatské Rusi připojujeme nařízení československé vlády ze dne 28. dubna 1920 o změně Generálního statutu Podkarpatské Rusi. Závěr publikace tvoří návrh zákona o autonomii Podkarpatské Rusi a připomínky ministerstva vnitra.

Všechny tyto doklady přetiskujeme beze změny a čerpáme je z archivu Ústavu T. G. Masaryka (fond Podkarpatská Rus 1919 – 1921). Dokládají různost názorů, jak řešit samosprávný autonomní statut Podkarpatské Rusi vymezený obecně saint-germainskou smlouvou, a vyjadřují i složitost legislativní. Přirozená snaha neřešit nic ukvapeně a dočasně a upravit postavení Podkarpatska v Československé republice v zájmu obou subjektů, t. j. Podkarpatské Rusi i celistvé republiky, podléhá postupně taktizování a za blokovala vývoj až do konce třicátých let, kdy věc podkarpatské autonomie v Československé republice dostala bohužel i zahraničně politickou dimenzi. Kdežto na počátku dvacátých let poznamenávala jednání obava z maďarského irredentismu a protičeskoslovenské orientace maďarského obyvatelstva na Podkarpatské Rusi, ale i nebezpečí komunistického hnutí a jeho protistátního postoje, ve třicátých letech měla vliv na úvahy o autonomii agresivita nacionalistického Německa směřovaná do střední a východní Evropy. Aktivita i v tomto prostoru měla otevřít cestu k dalším výbojům a postupnému ovládnutí celé Evropy. V těchto podmínkách se vyvíjel i osud Podkarpatské Rusi a její existence ve střední Evropě, v níž žil, i když jako součást maďarského a rakouského státu, rusínský národ téměř tisíc let.

JAROMÍR HOŘEC

OBSAH

Memorandum o Podkarpatské Rusi - - - - -	5
Generální statut - - - - -	12
Deklarace Centrální ruské národní rady - - - - -	15
Rezoluce Centrální ruské národní rady - - - - -	17
Doplněk k deklaraci - - - - -	23
Prohlášení členů direktoria - - - - -	26
Dopis H. J. Žatkoviče prezidentu republiky - - - - -	27
Návrh ministerského prezidia - - - - -	31
Dopis H. J. Žatkoviče ministerskému předsedovi - - - - -	35
Dopis H. J. Žatkovičovi - - - - -	39
Memorandum selského stavu - - - - -	42
Proklamace generála Hennocqua - - - - -	49
Změna generálního statutu - - - - -	52
Návrh zákona o autonomii - - - - -	57
Návrhy ministerstva vnitra - - - - -	83
Ediční poznámka - - - - -	86

PODKARPATSKÁ RUS
Edice statí, reportáží
vzpomínek a dokumentů

17. svazek

DOKUMENTY O PODKARPATSKÉ RUSI

Uspořádal redaktor publikace Jaromír Hořec
Frontispis: Generální statut s opravou T. G. Masaryka
Uvnitř textu zápisy psané T. G. Masarykem
Návrh obálky Miroslav Klomínek

První vydání

Vydala Společnost přátel Podkarpatské Rusi
v nakladatelství Česká expedice v Praze roku 1997
Vytiskla tiskárna Plantin v Praze

Cena 40 Kč
ISBN 80-85281-49-X

KNÍŽKY O PODKARPATSKÉ RUSI

Společnost přátel Podkarpatské Rusi a její rusínská sekce vydala dosud tyto svazky:

1. **Jaromír Hořec: Nedělitelná svoboda – Podkarpatská Rus**
(rozebráno)
2. **Agáta Pilátová: Pod Karpaty svítá**
(cena 15 Kč)
3. **Jaroslav Durych: Duše Podkarpatské Rusi**
(cena 15 Kč)
4. **Podkarpatsko včera a dnes** (výběr z novinových článků)
(cena 20 Kč)
5. **Pravda o Podkarpatsku** (soubor reportáží a statí)
(cena 20 Kč)
6. **Minulost a současnost Podkarpatské Rusi** (výběr z tisku)
(cena 25 Kč)
7. **Kamil Krofta: Podkarpatská Rus a Československo**
(cena 20 Kč)
8. **Jaroslav Vaculík: Hledali svou vlast**
(cena 25 Kč)
9. **Eugen Perfeckij: Podkarpatská Rus ve století XIII. až XV.**
(cena 20 Kč)
10. **Jan Demčík – Karel Richter: Můj útěk do gulagu**
(cena 25 Kč)
11. **Jaromír Hořec: Země naděje**
(cena 20 Kč)
12. **Viktor Budín: Podkarpatská Rus očima Čechů**
(cena 25 Kč)
13. **P. Robert Magosci: Rusíni a jejich vlast**
(cena 25 Kč)
14. **Edvard Beneš: Podkarpatsko a jeho vztah k Československu**
(cena 25 Kč)
15. **Karel Richter: Rusíni v boji za svobodu**
(cena 45 Kč)
16. **Střední Evropa a Podkarpatská Rus**
(cena 40 Kč)

* * *

Společnost přátel Podkarpatské Rusi s rusínskou sekcí vydává čtyřikrát do roka časopis Podkarpatská Rus. Zájemci o členství ve Společnosti a o časopis se mohou písemně přihlásit na adrese:

Společnost přátel Podkarpatské Rusi
Petrohradská 9
101 00 Praha 10-Vršovice

GENERALNÍ STATUT PRO ORGANISACI
A ADMINISTRACI PŘIKARPATSKÉ RUSI,
PŘIČLENĚNÉ PAŘÍŽSKOU KONFERENCÍ
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ.

Vláda po předchozích poradách s čelnými občany a představiteli lidu v Přikarpatské Rusi podává následující hlavní zásady pro organizaci a administraci Přikarpatské Rusi.

I.

Na pařížské konferenci mírové byla přijata následující
Smlouva mezi Pěti Velmocemi
a Československou Republikou.

Článek 1.

Čekoslovenská Republika se zavazuje, že ^{organizuje} ~~zářadí~~ Rusínské území jižně od Karpat v hranicích, určených hlavními Spojeneckými a Spojenými Mocnostmi, jako autonomní část Československého Státu, a obdaří je nejvyšší měrou samosprávy, jaká se srovnává s jednotností Státu Československého.

Článek 2.

Území Rusínů jižně od Karpat bude míti svůj zvláštní Sněm. Tento Sněm bude vykonávat zákonodárnou moc ve všech jazykových, školských a náboženských otázkách, ve věcech místní správy, a v otázkách, kterými ho pověří zákony Československé Republiky. Guvernér území Rusínů, který bude jmenován Presidentem Československé Republiky, bude zodpověden Rusínskému Sněmu.

Článek 3.

Čekoslovenská Republika souhlasí s tím, aby úředníci Rusínska byli pokud možno vybíráni z obyvatel tohoto území.

Článek 4.

Čekoslovenská Republika zaručuje území Rusínů spravedlivé zastou-